

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. รูปแบบและการพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษา
2. การประกันคุณภาพการศึกษา
3. ระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
4. มาตรฐานการศึกษา
5. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ
6. บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3
7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

รูปแบบและการพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษา

1. ความหมายของรูปแบบ

รูปแบบ หรือ Model แปลเป็นภาษาไทยและนำมาใช้ในวงวิชาการอยู่หลายคำ เช่น ตัวแบบ ต้นแบบ หรือแบบจำลอง เป็นต้น เป็นคำที่ใช้เพื่อสื่อความหมายหลายลักษณะซึ่งโดยทั่วไปแล้วรูปแบบ หมายถึง สิ่งจำลองจากของจริง กระบวนการหรือวิธีการดำเนินงานที่กำหนดไว้ให้ปฏิบัติได้ชัดเจน เช่น เครื่องบินจำลอง ตัวแบบในการออกแบบรถยนต์รุ่นใหม่ แบบจำลองทางคณิตศาสตร์ในการคำนวณผลกระทบสิ่งแวดล้อม รูปแบบการบริหารการศึกษา รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รวมทั้งรูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นต้น จากเอกสาร วารสาร และนิตยสารได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

พจนานุกรม Contemporary English ของ Longman Dictionary of Contemporary English (1987 : 668) ให้ความหมายคำนี้เอาไว้ 5 ความหมาย แต่โดยสรุปแล้วจะมี 3 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ 1) Model หมายถึง แบบอย่างย่อส่วนของจริง ตรงกับภาษาไทยว่า แบบจำลอง เช่น แบบจำลองเรือดำน้ำ เป็นต้น 2) Model หมายถึง สิ่งของหรือคนที่นำมาใช้เป็นแบบอย่าง

ในการดำเนินการบางอย่าง เช่น ครูแบบอย่าง นักเดินแบบ หรือแม่แบบในการวาดภาพศิลป์ เป็นต้น และ 3) Model หมายถึง แบบหรือรุ่นของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ รุ่น 864x เป็นต้น

Raj. (1996) ได้ให้ความหมายของคำว่า รูปแบบ (Model) ในหนังสือ Encyclopedic of Psychology and Education ไว้ 2 ความหมาย ดังนี้

1. รูปแบบ คือ รุปย่อของความจริงของปรากฏการณ์ ซึ่งแสดงด้วย ข้อความ จำนวน หรือ ภาพ โดยการลดทอนเวลาและเทศะ ทำให้เข้าใจความจริงของปรากฏการณ์ได้ดียิ่งขึ้น

2. รูปแบบ คือ ตัวแทนของการใช้แนวความคิดของโปรแกรมที่กำหนดเฉพาะ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2549 : 13) กล่าวว่า สำหรับกรอบแนวคิดในการจัดการและการบริหารองค์การนั้นผู้วิจัยเห็นว่าควรใช้คำว่า “รูปแบบ” มากกว่าคำอื่น ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น รูปแบบการบริหารเป็นกรอบแนวคิดที่นำเสนอเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการและการบริหารองค์การนั้นเป็นการออกแบบระบบงานและแนวทางการดำเนินการในการบริหารเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล และรูปแบบการบริหารก็คล้ายกับแบบจำลองอื่น ๆ ผู้ออกแบบต้องกำหนดองค์ประกอบสำคัญที่ความต้องการนำเสนอให้เห็นว่า รูปแบบ ที่ผู้เสนอเห็นว่าจะทำให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยได้สรุปว่า รูปแบบการบริหาร หมายถึง แบบแผนในการดำเนินงานของฝ่ายบริหารเพื่อให้การดำเนินงานขององค์การดำเนินไปในทิศทางที่พึงประสงค์และนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ ดังนั้นรูปแบบการบริหารจึงประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญสองส่วน คือ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ และกลไกของรูปแบบซึ่งเป็นตัวจักรในการทำหน้าที่ของรูปแบบเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ โดยมีบริบทเป็นเงื่อนไขของการเกิดขึ้น คงอยู่ และล่มสลายของรูปแบบที่สร้างขึ้น

รุ่งชัชดาพร เวชชาติ (2548 : 78) กล่าวว่า รูปแบบมีสองลักษณะ คือ รูปแบบที่เป็นแบบจำลองของสิ่งที่เป็นรูปธรรม รูปแบบที่เป็นแบบจำลองของสิ่งที่เป็นนามธรรม ซึ่งสอดคล้องกับความหมายที่ Tosi and Carroll (1982 : 163) กล่าวเอาไว้ว่า รูปแบบเป็นนามธรรม ของจริงหรือภาพจำลองของสภาพการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งอาจจะมีตั้งแต่รูปแบบอย่างง่าย ๆ ไปจนถึงรูปแบบที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น และมีทั้งรูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) ที่เป็นแบบจำลองของวัตถุ เช่น แบบจำลองหอสมุดแห่งชาติ แบบจำลองเครื่องบินขับไล่ เอฟ 16 เป็นต้น

จินตนา ศักดิ์ภู่อราม (2545 : 9-10) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่แสดง โครงสร้างและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของรูปแบบการบริหารโรงเรียนในกำกับของรัฐ เพื่อช่วยให้สามารถวิเคราะห์และเข้าใจการบริหาร โรงเรียนในกำกับของรัฐ ได้ดีขึ้นและง่ายขึ้น

สวัสดิ์ สุคนธรังสี (2520 : 206) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง ตัวแทนที่สร้างขึ้น เพื่ออธิบายพฤติกรรมของลักษณะบางประการของสิ่งที่เป็นจริงอย่างหนึ่ง

มณฑกาญจน์ ทองใย (2549 : 11-12) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง แบบอย่างของ สิ่งที่ได้ศึกษาและพัฒนาขึ้น

บุญส่ง หาญพานิช (2546 : 91-92) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง โครงสร้าง โปรแกรม แบบจำลอง หรือ ตัวแบบที่จำลองสภาพความเป็นจริง ที่สร้างขึ้นจากการลดทอน เวลาและเทศะ พิจารณามีสิ่งใดบ้างที่จะต้องนำมาศึกษาเพื่อใช้แทนแนวคิดหรือปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง โดยอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ของรูปแบบนั้นๆ

จากการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของรูปแบบ สรุปได้ว่า รูปแบบ หรือ Model หมายถึง แนวทางในการดำเนินงานที่แสดง โครงสร้างและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญของรูปแบบในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

2. ประเภทของรูปแบบ

ประเภทของรูปแบบมีนักวิชาการได้แบ่งประเภทไว้หลายลักษณะซึ่งแตกต่างกันไป เช่น การแบ่งประเภทของรูปแบบตามแนวคิด การแบ่งประเภทของรูปแบบตามแนวคิด พื้นฐาน ในการเสนอรูปแบบในการบรรยาย อธิบายปรากฏการณ์นั้นๆ เป็นหลัก

Joyce and Weil. (1985) ได้ศึกษาและจัดแบ่งประเภทของรูปแบบตามแนวคิด หลักการหรือทฤษฎีซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบและได้แบ่งกลุ่มรูปแบบการสอนเอาไว้ คือ

1. Information-Processing Model เป็นรูปแบบการสอนที่ยึดหลัก ความสามารถในการประมวลข้อมูลของผู้เรียน และแนวทางในการปรับปรุงวิธีการ จัดการกับข้อมูล ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. Personal Model รูปแบบการสอนที่จัดไว้ในกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลและการพัฒนาบุคคลเฉพาะราย โดยมุ่งเน้นกระบวนการที่แต่ละบุคคลจัดระบบและ ปฏิบัติต่อสรรพสิ่ง (Reality) ทั้งหลาย

3. Social Interaction Model เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และบุคคลต่อสังคม

4. Behavior Model เป็นกลุ่มของรูปแบบการสอนที่ใช้องค์ความรู้ด้านพฤติกรรมศาสตร์เป็นหลักในการพัฒนารูปแบบ จุดเน้นที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สังเกตได้ของผู้เรียนมากกว่าการพัฒนาโครงสร้างทางจิตวิทยา และพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตได้

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2548 : 80) กล่าวว่า การแบ่งประเภทของรูปแบบตามแนวคิดของนักวิชาการบางกลุ่มบอกให้ทราบถึงลักษณะการเขียนรูปแบบว่ามีกี่ลักษณะ และมีการแบ่งประเภทของรูปแบบตามแนวคิดพื้นฐานในการเสนอรูปแบบในการบรรยาย อธิบาย ปรากฏการณ์นั้น ๆ เป็นหลัก

3. องค์ประกอบของรูปแบบ

องค์ประกอบของรูปแบบไม่มีนักการศึกษาท่านใดเขียนไว้เป็นหลักเกณฑ์ที่แน่นอนขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ที่ผู้สนใจกำลังศึกษาอยู่

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2548 : 80) กล่าวว่า จากการศึกษาดูตัวอย่างของรูปแบบจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ พบว่าไม่ปรากฏมีหลักเกณฑ์ที่เป็นเกณฑ์ตายตัวว่ารูปแบบนั้นต้องมีองค์ประกอบอะไรบ้าง อย่างไรก็ตาม ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของปรากฏการณ์ที่ผู้สนใจดำเนินการศึกษา โดยสรุปแล้วในการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบว่าจะประกอบด้วยอะไรบ้างจำนวนเท่าใดมีโครงสร้างและความสัมพันธ์กันอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ที่เรากำลังศึกษาหรือจะออกแบบแนวคิด ทฤษฎี และหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบแต่ละรูปแบบนั้น ๆ เป็นหลัก

Bardo and Hartman. (1982) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบไว้ว่าการที่จะระบุว่ารูปแบบใดรูปแบบหนึ่งจะต้องประกอบด้วยรายละเอียดอย่างน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสม และรูปแบบนั้นควรมีองค์ประกอบอะไรบ้าง ไม่ได้มีข้อกำหนดที่แน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์นั้น ๆ

4. การพัฒนารูปแบบ

การพัฒนารูปแบบเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วย 3 ส่วนที่สำคัญ คือ การสร้างการพัฒนา และการประเมินเพื่อหาคุณภาพของรูปแบบ และมีนักการศึกษาได้กล่าวไว้ดังนี้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2549 : 15) กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบหมายถึง การวิจัยที่ผู้วิจัยต้องดำเนินการทั้งสามส่วน คือ 1) การศึกษารูปแบบ 2) การ

ออกแบบรูปแบบใหม่ และ 3) การนำรูปแบบใหม่ไปทดลองใช้ในสภาพจริง ซึ่งจะเป็นการทดลองใช้ตามสภาพจริงโดยไม่ต้องควบคุมตัวแปรอย่างเข้มงวดมากนัก หรือทดลองตามแบบการวิจัยทดลองที่แท้จริง ก็ได้ และรายงานผลการทดลองใช้ ส่วนจะมีการทดลองใช้รูปแบบจะมีการดำเนินการที่รอบในลักษณะการวิจัยและพัฒนานั้น ก็แล้วแต่โครงการวิจัยนั้น

Willer. (1985 : 83) กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบนี้ อาจจะมีขั้นตอนในการดำเนินงานแตกต่างกันไป แต่โดยทั่วไปแล้วอาจจะแบ่งออกเป็นตอนๆ คือ การสร้างรูปแบบ (Construct) และการหาความตรง (Validity) ของรูปแบบ

รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ (2548 : 81) กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบมีการดำเนินการเป็นสองตอนใหญ่ๆ คือ การสร้างรูปแบบและการหาคุณภาพของรูปแบบ

อุทุมพร จามรمان (2541 : 23) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการสร้างรูปแบบก็เพื่อทดสอบ หรือตรวจสอบรูปแบบนั้นด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ การตรวจสอบรูปแบบมีหลายวิธีซึ่งอาจใช้การวิเคราะห์จากหลักฐานเชิงคุณลักษณะ (Qualitative) และเชิงปริมาณ (Quantitative) โดยที่การตรวจสอบรูปแบบจากหลักฐานเชิงคุณลักษณะอาจใช้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบส่วนการตรวจสอบโมเดลจากหลักฐานเชิงปริมาณใช้เทคนิคทางสถิติ ซึ่งการตรวจสอบรูปแบบควรตรวจสอบคุณลักษณะ 2 อย่าง คือ

1. การตรวจสอบความมากน้อยของความสัมพันธ์/ความเกี่ยวข้อง/เหตุผลระหว่างตัวแปร
2. การประมาณค่าพารามิเตอร์ของความสัมพันธ์ดังกล่าว ซึ่งการประมาณค่านี้สามารถประมาณข้ามกาลเวลา กลุ่มตัวอย่าง หรือสถานที่ได้ (Across Time, Samples, Site) หรืออ้างอิงจากกลุ่มตัวอย่างไปหาประชากรก็ได้ โดยผลการตรวจสอบนำไปสู่คำตอบ 2 ข้อ คือ

2.1 การสร้างรูปแบบใหม่ หรือ

2.2 การปรับปรุงหรือพัฒนารูปแบบเดิม

จะเห็นได้ว่า รูปแบบและการพัฒนารูปแบบ หมายถึง แนวทางหรือกระบวนการพัฒนาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งมีองค์ประกอบของรูปแบบไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ที่ผู้สนใจกำลังศึกษา และการพัฒนารูปแบบเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยส่วนที่สำคัญ 3 ส่วน คือ การสร้าง การพัฒนา และการประเมินเพื่อหาคุณภาพของรูปแบบ

5. รูปแบบและการพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษา

การกำหนดรูปแบบและพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษา มีหน่วยงานทางการศึกษาและนักการศึกษาได้กำหนดไว้ให้ผู้เกี่ยวข้องนำไปดำเนินการแตกต่างกัน กล่าวคือ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. (2548 : 12) กำหนดรูปแบบการประเมินคุณภาพภายนอก โดยใช้รูปแบบกัลยาณมิตรประเมิน (Amicable Assessment Model) เพื่อให้การประเมินภายนอกเป็นการประเมินที่มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพสูงสุดพร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม ตามนัยของความเกื้อกูลกันสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดังมีขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 ส่งเสริมและพัฒนา คือการสร้างเจตคติที่ดีและพร้อมรับการประเมินคุณภาพภายนอก

ขั้นที่ 2 สร้างศรัทธาต่อหอโรงเรียน คือการสร้างความเชื่อถือศรัทธาให้มีความไว้วางใจต่อผู้ประเมินภายนอกและความเป็นมิตรต่อกัน โดยใช้รูปแบบการคัดเลือกและพัฒนาผู้ประเมินภายนอกให้เป็นผู้ประเมินภายนอกที่มีคุณลักษณะกัลยาณมิตรธรรม 7

ขั้นที่ 3 เฝียประเมินอย่างกัลยาณมิตร การประเมินสภาพจริงเพื่อพัฒนาสู่มาตรฐานโดยบูรณาการรูปแบบการประเมินตนเอง การประเมินสภาพจริง การประเมินอิงมาตรฐาน การประเมินเสริมพลัง การประเมินแบบมีส่วนร่วม และการประเมินเชิงคุณภาพ (Self Assessment, Qualitative Assessment, Realitic Assessment, Empowerment Evaluation, Participatory Assessment and Conformity Assessment)

และขั้นที่ 4 ชี้ทิศและเสริมแรงพัฒนา คือการช่วยเหลืออย่างจริงใจและให้แรงเสริมโดยเสนอแนะแนวทางปรับปรุงการเรียนรู้ การสอน และการบริหารของสถานศึกษา ส่งเสริมให้สถานศึกษาพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดปัจจัยพัฒนาคุณภาพจากผลประเมินภายนอกแล้วจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพโดยเฉพาะ และรายงานผลประเมินของสถานศึกษาต่อต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสาธารณชน

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดให้สถานศึกษาดำเนินงาน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วม 8 ประการ ดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2549 : 6-16)

1. การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
2. การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
3. การจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพการศึกษา

4. การดำเนินงานตามแผนพัฒนาสถานศึกษา
5. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
6. การประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด
7. การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
8. การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 (2549 : 3 - 5) ได้กำหนดแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อการพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยกำหนดองค์ประกอบและแนวทางไว้ 6 ประการ คือ

1. ภาพรวมของสถานศึกษา (School Profile) ประกอบด้วย ข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษาและสภาพชุมชน บรรยายสรุปสาระสั้น ๆ เพื่อความเข้าใจในบริบทกระบวนการจัดการศึกษาและสภาพชุมชน
2. เจตนารมณ์ของสถานศึกษาเพื่อสถานศึกษา (School Philosophy) สร้างความเข้าใจในปรัชญาที่สถานศึกษาและชุมชนยึดมั่นและหล่อหลอมเป็นแนวปฏิบัติของสถานศึกษาที่มุ่งสู่คุณภาพของผู้เรียน บางครั้งอาจเขียนอยู่ในลักษณะปรัชญา อุดมการณ์ คำขวัญ คติพจน์ ของสถานศึกษา
3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา (Strategic) ขั้นตอนนี้เริ่มเข้าสู่การวางแผนการพัฒนาเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และยุทธศาสตร์การดำเนินงาน ฉะนั้น จึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่ต้องใช้เวลาในการทบทวนแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในปีการศึกษาที่ผ่านมา
4. แผนปฏิบัติการประจำปี (Action Plan) หรือแผนย่อยของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อลงสู่การปฏิบัติหรือแผนปฏิบัติงาน
5. การระดมทรัพยากร แหล่งสนับสนุนงบประมาณ และสรุบบประมาณในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
6. บทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้อง (Code of Practice) เป็นการกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากร ผู้ปกครองและชุมชน และผู้ปกครองอื่น ๆ

วิศาล จิตต์วาริน และคนอื่น ๆ (2549 : 50 – 54) วิจัย เรื่อง กระบวนการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) มีวัตถุประสงค์เพื่อ

ศึกษารูปแบบและกระบวนการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) โดยการศึกษาจากเอกสาร คู่มือการดำเนินงาน เอกสารการประเมินตนเองเอกสารรายงานคุณภาพ เอกสารการประชุม สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง และประชุมผู้เกี่ยวข้องตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ผลการวิจัย สรุปได้ว่า รูปแบบการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) มีลักษณะกระจายการทำงาน ด้วยการมีส่วนร่วมของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง (Stakeholder) ผ่านทางระบบ B.D.Post เพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนวงจรบริหารคุณภาพ PDCA ด้วยกระบวนการพัฒนาคุณภาพภายในเริ่มต้นจากการตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน สร้างและพัฒนาเครื่องมือประเมินจนมาสู่ระบบทีม การจัดการระบบประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของงานประจำของโรงเรียนโดยมอบหมายมาตรฐานและตัวบ่งชี้ให้สอดคล้องกับงานตามคู่มือปฏิบัติงาน และจัดให้มีระบบควบคุมคุณภาพ ตรวจสอบคุณภาพ และประเมินคุณภาพ ส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ภาพรวมของโรงเรียนตรงเป้าหมายที่วางไว้ ผู้วิจัยสรุปไว้ว่า กระบวนการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนตั้งแต่ระยะแรก ปี พ.ศ. 2542 จนถึงปัจจุบันรูปแบบของระบบวงจร PDCA โดยมีคณะกรรมการการประกันคุณภาพภายใน ทำหน้าที่ควบคุม ประสาน สนับสนุนนิเทศ ให้คำปรึกษาแก่คณะทำงานย่อย และทำหน้าที่จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ รายงานผลการประเมินภายใน (SSR) หรือ (SAR) ต่อหน่วยงานต้นสังกัด และเผยแพร่ต่อสาธารณชน โดยในการปฏิบัติการดำเนินงานด้านการประเมินใช้ระบบ B.D.Post ประกอบด้วยบุคลากรที่เกี่ยวข้อง คือ ครู ผู้บริหาร นักเรียน เครือข่ายผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการศึกษา และทำให้เกิดขั้นตอนการดำเนินงาน คือ

ขั้นเตรียมการ ได้แก่ การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร โรงเรียนจัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้และทักษะด้านการประกันคุณภาพภายในจากวิทยากรผู้เชี่ยวชาญภายนอกและอธิบายเสริมความเข้าใจจากผู้เกี่ยวข้องภายในเพื่อให้การตระหนักและเกิดความมุ่งมั่นและมั่นใจที่จะดำเนินงาน การเตรียมความพร้อมด้านอุปกรณ์ โรงเรียนจัดงบประมาณดำเนินการด้านการประกันคุณภาพภายในในรูปแบบของโครงการประกันคุณภาพการศึกษา

ขั้นดำเนินการ ดำเนินการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ใช้วงจรบริหารคุณภาพ PDCA

ขั้นวางแผนปฏิบัติงาน (P) ประชุมบุคลากรทั้งหมดทบทวนวิธีการดำเนินงาน ระยะเวลา การติดตาม การวิเคราะห์และแปลผล

ขั้นดำเนินการตามแผน (D) จัดทำกรอบการประเมิน และดำเนินงานตามกรอบการประเมิน

ขั้นตรวจสอบประเมินผล (C) คณะกรรมการดำเนินการกำกับ ติดตาม ให้การนิเทศสนับสนุนเป็นระยะ ๆ

ขั้นนำผลประเมินมาปรับปรุงงาน (A) การปรับปรุงการดำเนินงาน การวางแผนในระยะต่อไป และการจัดทำระบบข้อมูล

ขั้นรายงานผล คณะกรรมการการประเมินภายใน มีหน้าที่ดำเนินการจัดทำข้อมูลสารสนเทศ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินตนเองแต่ละปีการศึกษา ทำรายงานผลการประเมินตนเอง

จากการศึกษารูปแบบและการพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สรุปได้ว่า เป็น แนวทางหรือกระบวนการพัฒนาในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยแบ่งเป็นการวิเคราะห์รูปแบบการร่างและพัฒนารูปแบบ และการประเมินผลการใช้รูปแบบ

การประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา (Quality Assurance) เป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งที่จะขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และสร้างความมั่นใจ (Assure) ได้ว่า สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้ตามมาตรฐานที่กำหนด ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ความสามารถและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนดและที่สังคมต้องการ

1. ความหมาย

การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการกำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาและกระบวนการตรวจสอบหรือการประเมินว่าเป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษามากน้อยเพียงไร (Murgatroyd, Stephen and Morgan, Colin. 1994 : 45)

เข้มทอง ศิริแสงเลิศ (2540) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การประกันคุณภาพของกระบวนการบริหารงานของโรงเรียนว่า ได้มีการวางแผนการทำงาน และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผลผลิตของโรงเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา และตรงตามความต้องการของผู้รับบริการตลอดเวลา

Cheng. (1996) ได้กล่าวถึง การประกันคุณภาพการศึกษาว่า เป็นการจัดการศึกษา ที่มีคุณภาพ กลายเป็นหลักประกันว่าผู้รับบริการจะได้รับสิ่งที่ดีที่สุดตามมาตรฐานที่กำหนด

Harman. (1996) เน้นว่า การประกันคุณภาพเป็นกลไกและกระบวนการต่าง ๆ ที่ องค์การจัดขึ้น เพื่อจะนำไปสู่การรักษาและปรับปรุงคุณภาพผลผลิต เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย มั่นใจในวิธีการควบคุมและมาตรฐานของผลผลิต และยังเป็น การประกันว่า ผลผลิตได้ มาตรฐานตามกำหนด

จากการนิยามการประกันคุณภาพการศึกษา สรุปได้ว่า การประกันคุณภาพ การศึกษา หมายถึงการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในกระบวนการจัดการศึกษาของผู้มีส่วน รับผิดชอบเพื่อสร้างความมั่นใจต่อผู้ปกครอง ชุมชน สังคม และผู้ที่มีส่วน ได้ส่วนเสี้ยว สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตรงตามความมุ่งหวังที่กำหนด

Murgatroyd and Morgan. (1994) ได้จำแนกลักษณะเด่นของการประกันคุณภาพ ทางการศึกษาไว้ 5 ประการ

1. มาตรฐานการศึกษากำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญภายนอก
2. มาตรฐานเขียนในรูปของความคาดหวังที่โรงเรียนจะต้องบรรลุถึง
3. มาตรฐานต้องสามารถประเมินได้โดยใช้เกณฑ์ที่เป็นปรนัย
4. มาตรฐานต้องใช้อย่างเสมอภาค ไม่มีการยกเว้น โดยปราศจากเหตุผลสมควร
5. การประกันคุณภาพการศึกษาจะประกอบด้วย การตรวจสอบและทบทวน (Audit and Review) การทดสอบด้วยแบบทดสอบมาตรฐาน และการประเมินคุณภาพการศึกษา

2. ความสำคัญ

การประกันคุณภาพการศึกษา มีความสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ทำให้ประชาชนได้รับข้อมูลคุณภาพการศึกษาที่เชื่อถือได้เกิดความเชื่อมั่น และสามารถตัดสินใจเลือกใช้บริการที่มีคุณภาพมาตรฐาน
2. ป้องกันการจัดการศึกษาที่ไม่มีคุณภาพซึ่งจะเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคและ เกิดความเสมอภาคในโอกาสที่จะได้รับการบริการการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง
3. ทำให้ผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษามุ่งบริหารจัดการศึกษาสู่คุณภาพ และมาตรฐานอย่างจริงจัง ซึ่งมีผลให้การศึกษามีพลังที่จะพัฒนาประชากรให้มีคุณภาพ อย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

การประกันคุณภาพการศึกษาเกี่ยวข้องกับการดำเนินการที่สำคัญ 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การควบคุมคุณภาพ (Quality Control) เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาเพื่อให้สถานศึกษาตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นเป้าหมายและเป็นเครื่องมือในการพัฒนาซึ่งหลักปฏิบัติทั่วไปมาตรฐานจะกำหนด โดยองค์กรคณะบุคคล ผู้เชี่ยวชาญ หรือ ผู้มีประสบการณ์ (Murgatroyd, Stephen and Morgan, Colin. 1994 : 45)

2. การตรวจสอบคุณภาพ (Quality Audit) เป็นการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินการจัดการศึกษาว่าเป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาที่กำหนดขึ้นมากน้อยเพียงไร และมีขั้นตอนการดำเนินการที่จะทำให้เชื่อถือได้หรือไม่ว่าการจัดการศึกษาจะเป็นไปอย่างมีคุณภาพ

3. การประเมินคุณภาพ (Quality Assessment) เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาโดยบุคลากรของสถานศึกษาหรือโดยหน่วยงานที่กำกับดูแลในเขตพื้นที่และหน่วยงานต้นสังกัดในส่วนกลางที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษา

3. ประโยชน์ที่ได้จากการประกันคุณภาพการศึกษา

1. ผู้เรียนและผู้ปกครองมีหลักประกันและความมั่นใจว่าสถานศึกษาจะจัดการศึกษาที่มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด

2. ครูได้ทำงานอย่างมืออาชีพ มีการทำงานที่เป็นระบบ โปร่งใส มีความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ มีประสิทธิภาพ และเน้นคุณภาพ ได้พัฒนาตนเองและผู้เรียนอย่างต่อเนื่องทำให้เป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน

3. ผู้บริหารได้ใช้ภาวะผู้นำและความรู้ ความสามารถในการบริหารงานอย่างเป็นระบบและมีความ โปร่งใส เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับและนิยมชมชอบของผู้ปกครองและชุมชน ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจและเป็นประโยชน์ต่อสังคม

4. กรรมการสถานศึกษาได้ทำงานตามบทบาทหน้าที่อย่างเหมาะสม เป็นผู้ที่ทำประโยชน์ และมีส่วนพัฒนาสถานศึกษาและคุณภาพทางการศึกษาให้แก่เยาวชนและชุมชนร่วมกับผู้บริหารและครู สวมครวที่ได้รับความไว้วางใจให้มาเป็นกรรมการสถานศึกษา

5. หน่วยงานที่กำกับดูแล ได้สถานศึกษาที่มีคุณภาพและศักยภาพในการพัฒนาตนเอง ซึ่งจะช่วยแบ่งเบาภาระในการกำกับ ดูแลสถานศึกษา และก่อให้เกิดความมั่นใจในคุณภาพทางการศึกษาและคุณภาพของสถานศึกษา

6. ชุมชนและสังคมประเทศชาติ ได้เยาวชนและคนที่ดี มีคุณภาพและศักยภาพที่จะช่วยพัฒนาองค์กร ชุมชน และสังคมประเทศชาติต่อไป

7. ผู้รับบริการได้รับความพึงพอใจจากการให้บริการของหน่วยงานในระดับสถานศึกษาการประกันคุณภาพจะครอบคลุมถึงการสร้างความมั่นใจโดยการใช้ข้อมูลสารสนเทศและองค์ความรู้และการวางแผนป้องกันปัญหาที่จะเกิดตั้งแต่ในขั้นการออกแบบกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตร การบริหารหลักสูตร การติดตาม ตรวจสอบและทบทวนเป็นระยะๆ เพื่อให้มีการแก้ไข ปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่องการประเมินคุณภาพผลผลิตการจัดทำรายงาน และนำเสนอข้อมูลการประเมินสำหรับ การตัดสินใจในระดับต่างๆ และ สำหรับการวางแผนพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาในระยะต่อไป

4. หลักการในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา

หลักการในการดำเนินการประกันคุณภาพศึกษามี 3 ประการ คือ
(สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2549 : 3-4)

1. การกระจายอำนาจ (Decentralization) โดยให้สถานศึกษามีอิสระและมีความคล่องตัวในการบริหารรวมถึงการตัดสินใจดำเนินงานทั้งด้านการบริหารงานวิชาการงบประมาณบุคลากร และทรัพยากร การจัดตั้งอำนวยการความสะดวก และให้อิสระแก่ผู้สอนในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้บรรลุผลตามจุดหมายของหลักสูตร ตลอดจนให้สถานศึกษาสามารถปรับปรุงตนเอง รับผิดชอบ และจัดการศึกษาได้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ความต้องการของชุมชน และสังคมให้มากที่สุด

2. การเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในการทำงาน (Participation) โดยให้หน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการ ปุชนิยบุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือปราชญ์ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการ/คณะทำงานของสถานศึกษาร่วมกันคิด ตัดสินใจ สนับสนุน ส่งเสริม และติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของสถานศึกษา ตลอดจนร่วมภาคภูมิใจในความสำเร็จของสถานศึกษา ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาโดยรวม

3. การแสดงภาระรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (Accountability) โดยสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาร่วมกันกำหนดเป้าหมาย (Goals) และจุดเน้นที่ต้องการพัฒนา (Focus Areas) เช่น ภายในช่วง 3 ปีนี้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยในวิชาคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ต้องสูงขึ้นจากฐานเดิม ร้อยละ 5 - 10 หรือในปีการศึกษาหน้าผู้เรียนทุกคนในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 สามารถใช้ อินเทอร์เน็ตในการสืบค้นข้อมูลได้ อย่างคล่องแคล่ว

หรือภายใน 2 ปี สถานศึกษาจะต้องเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ได้รับการยอมรับเรื่องการรักษา ระบบนิเวศ เป็นต้น

5. กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา

กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษามีการดำเนินงาน ดังนี้ (สำนักวิชาการ และมาตรฐานการศึกษา. 2549 : 4-5)

1. การพัฒนาคุณภาพ เป็นการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา ให้บรรลุ ถึงมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ (ทั้งระดับชาติระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน/ปฐมวัย ระดับเขตพื้นที่การศึกษา หรือระดับสถานศึกษาที่กำหนดขึ้นเพิ่มเติมตามบริบทหรือเอกลักษณ์ ของสถานศึกษา) หัวใจสำคัญในการพัฒนาคุณภาพ คือ การสร้างจิตสำนึกให้ทุกคนตระหนักถึง ความจำเป็นของการทำงานเป็นกลุ่ม ทำงานอย่างมีระบบ และทุกคนต้องถือเป็นหน้าที่ที่จะ ปรับปรุงการทำงานอย่างต่อเนื่อง จัดทำ ข้อมูลสารสนเทศในส่วนที่รับผิดชอบ ใช้ข้อมูล สารสนเทศนั้นให้เป็นประโยชน์ ในการพัฒนางานเป็นประจำ มีการเก็บรวบรวมข้อมูล และจัดหมวดหมู่ข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบ การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้บรรลุถึง มาตรฐานที่กำหนดนั้น ต้องมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ (Strategic Plan) ทุกกิจกรรม / โครงการ / งานมีเป้าหมายเดียวกัน คือ การยกระดับคุณภาพผู้เรียนทุกด้าน มีการพัฒนาด้าน บังคับให้สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สรรหาให้เพียงพอ ดูแลรักษาให้ใช้ได้อยู่เสมอและ ปลอดภัยในการใช้ ประการสำคัญต้องมีระบบและกลไกการปฏิบัติงานตามแผน รวมทั้งติดตาม กำกับการดำเนินงาน อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

2. การติดตามตรวจสอบคุณภาพ เป็นการดำเนินงานเพื่อช่วยเหลือ สนับสนุน กำกับติดตามความก้าวหน้า และยืนยันการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ให้ เป็นไปตามเป้าหมายและบรรลุ ตามมาตรฐานที่กำหนด โดยการติดตามตรวจสอบคุณภาพ สามารถดำเนินงานในแต่ละระดับ ได้ดังนี้

2.1 การติดตามตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยสถานศึกษา ตั้งคณะทำงานขึ้นเพื่อรวบรวมข้อมูลสารสนเทศการดำเนินงาน/โครงการ ตลอดปีการศึกษา ทั้งด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน คุณภาพการจัดการเรียนการสอน คุณภาพการบริหาร และการจัดการศึกษา และด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ จัดทำเป็นระบบข้อมูล สารสนเทศ ที่สามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาได้ ทั่วทั้งที่ และเป็นข้อมูล สำหรับประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาได้

2.2 การติดตามตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบสถานศึกษา เพื่อให้การส่งเสริมสนับสนุนและช่วยเหลือ ให้สถานศึกษาสามารถดำเนินการพัฒนาคุณภาพไปสู่เป้าหมายตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ สถานศึกษาทุกแห่งควรได้รับการติดตามตรวจสอบคุณภาพจากเขตพื้นที่การศึกษาอย่างน้อย 1 ครั้ง ภายใน 3 ปี (ตามกฎหมายกระทรวงว่าด้วยระบบหลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพ การศึกษาสำหรับสถานศึกษาที่มีความเข้มแข็ง เขตพื้นที่การศึกษาควรส่งเสริมให้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ยกย่องสถานศึกษาที่มีรูปแบบการพัฒนาที่ดีให้เป็นตัวอย่างแก่สถานศึกษาแห่งอื่นได้ ส่วนสถานศึกษา ภาพผู้เรียนต่ำหรือมีแนวโน้มต่ำลงอันเนื่องมาจากปัญหาต่าง ๆ เขตพื้นที่ การศึกษาควรตั้งคณะทำงานเข้าไปช่วยเหลือสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง และติดตาม ความก้าวหน้าเป็นระยะ เขตพื้นที่การศึกษาต้องทำรายงานติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อทราบด้วย

2.3 การติดตามตรวจสอบ และประเมินผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในภาพรวมระดับประเทศ โดยหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ คือ สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาประกอบการกำหนดนโยบายเพื่อส่งเสริมสนับสนุน และผลักดันให้สถานศึกษาพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง กำหนดมาตรฐานเพื่อ ยกกระดับคุณภาพสถานศึกษาที่ไม่ผ่านเกณฑ์ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษา เพื่อ เพิ่มพูนศักยภาพสถานศึกษาให้บริหารและจัดการการศึกษาได้อย่างเต็มที่

3. การประเมินและรับรองคุณภาพ เป็นการดำเนินงานเพื่อตรวจสอบ ผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ที่เกี่ยวข้องกันดังนี้

3.1 การประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา จากการติดตามตรวจสอบ คุณภาพของสถานศึกษาในข้อ 2.1 สถานศึกษานำข้อมูลสารสนเทศมาประเมินคุณภาพ ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด (ตามระดับการศึกษาที่จัด ซึ่งหมายถึง มาตรฐานการศึกษา ขั้นพื้นฐานและมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย) จัดทำเป็นรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประจำปี ของสถานศึกษา รายงานต่อคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองชุมชน หน่วยงาน ต้นสังกัดและรายงานต่อสาธารณชน

3.2 การประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานการศึกษา การประเมินในส่วนนี้ เป็นการดำเนินงานโดยองค์กรภายนอกกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ สำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ซึ่งเป็นองค์กรมหาชน ทำหน้าที่ประเมิน และ

ให้การรับรองว่าสถานศึกษาจัดการศึกษาได้ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดในทุกๆ 5 ปี ผลจากการประเมินในภาพรวม จะนำเสนอรัฐบาล เพื่อนำไปใช้ในการพิจารณาจัดสรรงบประมาณ การกำหนดทิศทางการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาเพื่อให้ทัดเทียมนานาชาติ อารยประเทศการดำเนินการทั้ง 3 ประการ เป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์และส่งผลซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะการติดตามตรวจสอบคุณภาพ สามารถดำเนินการได้ทั้งในส่วนการพัฒนาคุณภาพและการประเมินคุณภาพกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษามีการดำเนินงาน ดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2549 : 4-5)

จากการศึกษากระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา สรุปได้ว่า เป็นการดำเนินงานการติดตามตรวจสอบคุณภาพ การประเมินและรับรองคุณภาพ เพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา ให้บรรลุ ถึงมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ และหัวใจสำคัญในการพัฒนาคุณภาพ คือ การสร้างจิตสำนึกให้ทุกคนตระหนักถึงความจำเป็นของการทำงานเป็นกลุ่ม ทำงานอย่างมีระบบ และทุกคนต้องถือเป็นหน้าที่ที่จะปรับปรุงการทำงานอย่างต่อเนื่อง

6. ระบบประกันคุณภาพการศึกษา

จากมาตรา 47 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่กำหนดว่า ระบบหลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวงนั้น ได้นำไปสู่การจัดทำกฎกระทรวงว่าด้วยระบบหลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ.2546 และมีการปรับปรุงใหม่ โดยรวมระบบการประกันคุณภาพภายในขององค์กรหลักที่รับผิดชอบการศึกษาในแต่ละระดับ (การศึกษาขั้นพื้นฐาน การอาชีวศึกษา และการอุดมศึกษา) และระบบการประกันคุณภาพภายนอกเข้าด้วยกัน (ขณะนี้อยู่ระหว่างการดำเนินการ) โดยในส่วนของการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ซึ่งรวมถึงการศึกษาปฐมวัยด้วย) นั้น ระบุว่าให้สถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาประกอบด้วย การดำเนินงาน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วม 8 ประการ ดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2549 : 6-16)

1. การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
2. การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
3. การจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพการศึกษา
4. การดำเนินงานตามแผนพัฒนาสถานศึกษา
5. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
6. การประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด

7. การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี

8. การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ในที่นี้ขอนำเสนอรายละเอียดเพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน ดังนี้

1. การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาดังได้กล่าวในตอนต้นแล้วว่า มาตรฐานการศึกษาที่มีความสำคัญและจำเป็นมากสำหรับการจัดการศึกษาที่ใช้หลักการกระจายอำนาจไปยังสถานศึกษาโดยที่ให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรเอง และบริหารการใช้หลักสูตร ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น รัฐจึงกำหนดมาตรฐานการศึกษาของชาติเพื่อเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะคุณภาพที่พึงประสงค์และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง และใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผล และการประเมินคุณภาพทางการศึกษา มาตรฐานการศึกษาของชาติ มี 3 มาตรฐาน 11 ตัวบ่งชี้ จากมาตรฐานการศึกษาของชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้นำสู่การปฏิบัติ ให้เกิดผล เพื่อยกระดับการศึกษาของประเทศให้เกิดประโยชน์กับประชาชนไทยทุกคน และเพื่ มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยนำมาจัดทำเป็นมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมาตรฐานการศึกษารวมวัย ประกาศให้สถานศึกษาทุกแห่งที่เปิดสอนระดับดังกล่าว ใช้เป็นเป้าหมายการพัฒนา เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2548 ซึ่งจะกล่าวไว้อย่างละเอียดในหัวข้อที่ 4 สถานศึกษาต้องนำมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและมาตรฐานการศึกษารวมวัยที่ประกาศไว้นี้ เป็นเป้าหมายการพัฒนาสถานศึกษา อย่างไรก็ตามเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาเอง อาจต้องการเพิ่มเติมมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดเฉพาะเจาะจงตามบริบทและความต้องการของท้องถิ่นอีกก็ได้การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาต้องสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเอกลักษณ์ของสถานศึกษาโดยกำหนดให้เหมาะสมครอบคลุมสาระการเรียนรู้และศักยภาพของผู้เรียน สถานศึกษาและท้องถิ่น

2. การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ

สถานศึกษาควรจัด โครงสร้างการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการพัฒนางาน และการสร้างระบบการประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษาขนาดใหญ่และขนาดกลางควรมี คณะทำงานทำหน้าที่วางแผนติดตามตรวจสอบคุณภาพ และจัดทำรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปีของสถานศึกษา โดยแต่งตั้งคณะทำงานที่มีตัวแทนบุคลากรจากหลายฝ่าย มาร่วมคิดร่วมวางแผน และร่วมติดตามตรวจสอบเก็บข้อมูล ส่วนสถานศึกษาขนาดเล็กที่มี

จำนวนครูน้อยมากควรร่วมกันวางแผนจัดระบบการเก็บและรวบรวมข้อมูลเป็นหมวดหมู่ตั้งแต่ต้นปีการศึกษา ทำให้ได้ตามแผนที่วางไว้เพื่อไม่ให้สะสมจนทำไม่สำเร็จเมื่อถึงสิ้นปีการศึกษา สำหรับการจัดระบบสารสนเทศนั้น สถานศึกษาอย่ามองว่ามีอยู่มากมายเช่น ข้อมูลผู้เรียน ครู และบุคลากร ข้อมูลอาคาร และสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวกข้อมูลการพัฒนาบุคลากร ข้อมูลทรัพยากร ข้อมูลงบประมาณ ฯลฯ สถานศึกษาควรมีการจัดระบบสารสนเทศให้เป็นหมวดหมู่ให้ครอบคลุมและข้อมูลมีความสมบูรณ์ ค้นไ้ได้ง่ายและสะดวกรวดเร็ว มีการนำข้อมูลมาใช้ให้เกิดประโยชน์อยู่เสมอ การจัดหมวดหมู่ข้อมูล สารสนเทศ อาจแบ่งเป็นด้านก็ได้ เช่น ด้านคุณภาพผู้เรียน คุณภาพการเรียนการสอน คุณภาพ การบริหารและการจัดการ และคุณภาพการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ หรือจะจัดโดยวิธีอื่นที่สถานศึกษาเห็นว่าเหมาะสมก็ได้

3. การจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพการศึกษาเพื่อให้การจัดการศึกษابرลุ ตามมาตรฐานการศึกษา สถานศึกษาต้องมีการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพการศึกษา ในการจัดทำแผนดังกล่าวนี้สถานศึกษาต้องคำนึงถึงหลักการกระจายอำนาจการมีส่วนร่วม และการนำสู่การปฏิบัติได้จริง แผนพัฒนาสถานศึกษาที่ดีควรคำนึงถึงวิธีดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้ คือ

- 3.1 มีการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความจำเป็นอย่างเป็นระบบ
- 3.2 มีแผนปฏิบัติการประจำปีรองรับทั้งแผนระยะสั้นและระยะยาว การเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การส่งเสริมการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล การพัฒนาบุคลากร
- 3.3 การบริหารจัดการเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้
- 3.4 เสาะหาและประสานสัมพันธ์กับแหล่งวิทยากรภายนอกที่ให้การสนับสนุนทางวิชาการได้ และระบุไว้ในแผนให้ชัดเจน
- 3.5 กำหนดบทบาทหน้าที่ให้บุคลากรของสถานศึกษาทุกคน รวมทั้งผู้เรียนรับผิดชอบและดำเนินงานตามที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 3.6 กำหนดบทบาทหน้าที่ และแนวทางการมีส่วนร่วมของบิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคลากรภายในชุมชน เพื่อการพัฒนาผู้เรียนร่วมกัน
- 3.7 กำหนดการใช้งบประมาณ และทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ
- 3.8 มีการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนและการนำผลไปใช้ในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

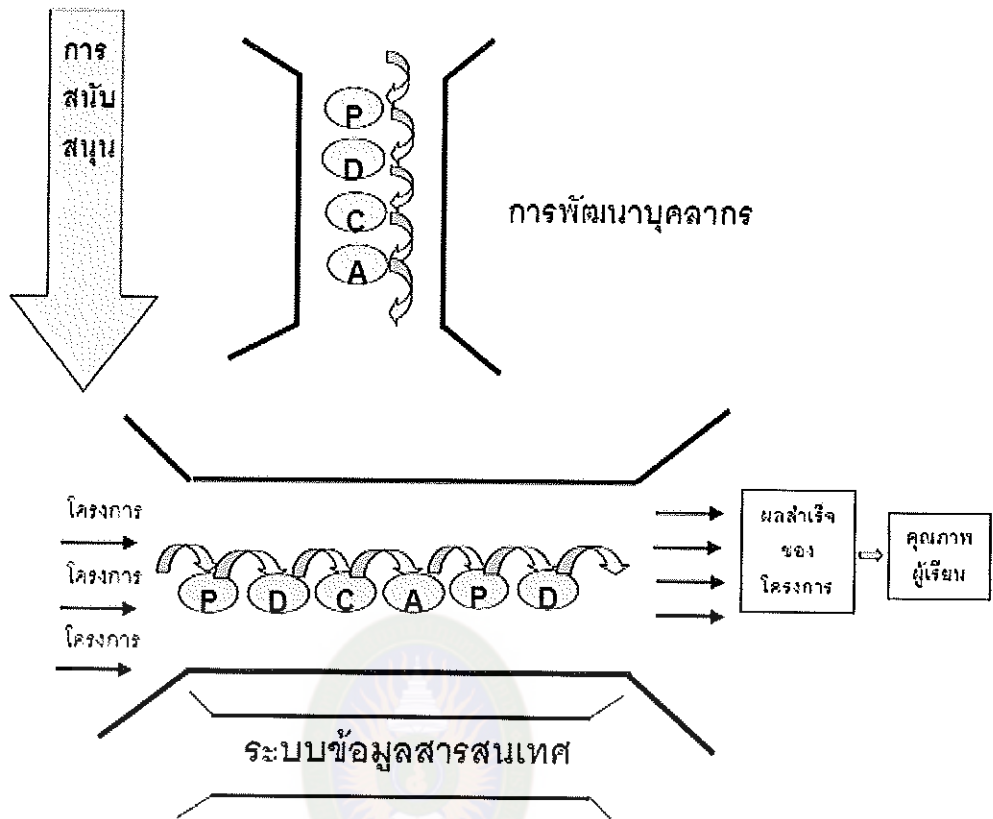
4. การดำเนินงานตามแผนพัฒนาสถานศึกษา

ในแผนพัฒนาสถานศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพการศึกษา มีโครงการ / กิจกรรมที่ต้องดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และเกิดผลสำเร็จตามที่ระบุไว้ในตัวชี้วัดของโครงการการดำเนินงานตามแผนนั้น สถานศึกษาต้องสร้างระบบการทำงานที่เข้มแข็งเน้นการมีส่วนร่วม ใช้เทคนิคการบริหารและการจัดการที่จะทำให้ ดำเนินงานตามแผนพัฒนาสถานศึกษาบรรลุเป้าหมาย

ตัวอย่างเทคนิคการบริหารและการจัดการที่ใช้แล้วประสบผลสำเร็จ

4.1 วงจรการพัฒนาคุณภาพ PDCA ของเดมมิง (Deming Cycle) เป็นเทคนิคที่ผู้บริหารส่วนใหญ่ นิยมใช้กันแพร่หลาย เพราะเป็นกระบวนการที่มีการตรวจสอบตนเอง อยู่ตลอดเวลา ตั้งแต่ขั้นการวางแผน (Plan) การปฏิบัติตามแผนหรือขั้นตอนที่วางไว้ (Do) การตรวจสอบหรือการประเมิน (Check) และการนำผลการประเมินย้อนกลับไปทบทวนปรับปรุงแก้ไขวางมาตรฐาน / มาตรการกำหนดขั้นตอนกันใหม่ (Act) เพื่อดำเนินงานต่อไป วงจรการพัฒนา PDCA สามารถนำไปใช้ดำเนินการได้ในทุกขั้นตอนทุกงาน และสอดคล้องกันได้อย่างต่อเนื่อง ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 แสดงวงจรคุณภาพ PDCA

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม RAJABHAT MAHASARAKAM UNIVERSITY

4.2 แนวคิด Balanced Scorecard

สถานศึกษาหลายแห่งใช้แนวคิดในการกำหนดผลสำเร็จอย่างสมดุลรอบด้าน (Balanced Scorecard) เป็นเทคนิคการบริหาร เช่น โรงเรียนในฝัน โดยใช้ในการกำหนดมุมมองที่เกี่ยวข้องกับผลสำเร็จของการดำเนินงาน 4 ด้าน คือ

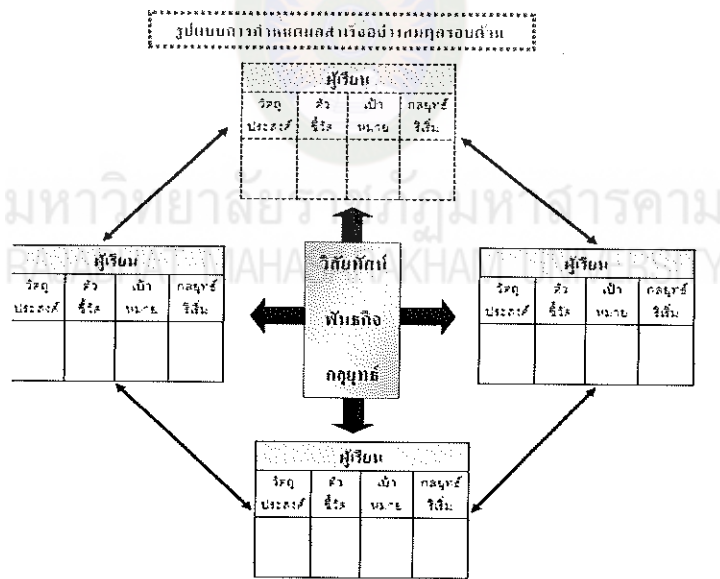
4.2.1 มุมมองด้านนักเรียน (Student Perspective) โดยพิจารณาความต้องการที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้เรียนที่คาดหวัง

4.2.2 มุมมองด้านกระบวนการจัดการศึกษาภายใน (Internal Process Perspective) โดยพิจารณาผลสำเร็จและแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพและคุณภาพของกระบวนการบริหารจัดการและการจัดหลักสูตรกระบวนการเรียนการสอน

4.2.3 มุมมองด้านการเรียนรู้และการพัฒนา (Learning and Growth Perspective) โดยพิจารณาปัจจัยที่ใช้ขับเคลื่อนให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาคุณภาพตามที่คาดหวัง ได้แก่ การสร้างความเข้มแข็งให้สถานศึกษาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ การพัฒนา

ศักยภาพ และทักษะของครูผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษา การเพิ่มสมรรถนะของสถานศึกษา ในการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการพัฒนา

4.2.4 มุมมองด้านงบประมาณและทรัพยากร (Budget and Resource Perspective) โดยพิจารณาปัจจัยส่งเสริมให้การดำเนินงานบรรลุ ภาภความสำเร็จในด้านงบประมาณและทรัพยากร โดยคำนึงถึงแหล่งสนับสนุน อัตรากำลัง ค่าใช้จ่าย ประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรและงบประมาณจากมุมมองทั้งสี่ด้านนำมากำหนดวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ (Strategic Objectives) ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ โดยคำนึงถึงความครอบคลุมและสมดุล จัดทำแผนที่กลยุทธ์ (Strategy Map) เพื่อตรวจสอบลำดับความสำคัญและความเหมาะสมของวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ ที่กำหนดไว้ผ่านมุมมองด้านต่าง ๆ ว่ามีความสัมพันธ์ เป็นเหตุเป็นผลเชื่อมโยง ไปสู่ความสำเร็จได้อย่างไร แล้วจัดทำกรอบกลยุทธ์ (Strategy Framework) โดยการนำวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์มากำหนดตัวชี้วัด(Measures) เป้าหมาย (Targets) และ กลยุทธ์ริเริ่ม (Strategy Initiatives) ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 แสดงรูปแบบการกำหนดผลสำเร็จสมดุลรอบด้าน

นอกจากวงจรการพัฒนาคุณภาพ PDCA และเทคนิค Balanced Scorecard แล้วยังมีเทคนิคการบริหารอีกหลายรูปแบบที่ผู้บริหารนำมาใช้แล้วประสบความสำเร็จ เช่น เทคนิค

5 ๕, TQM, QC, Six Sigma, Benchmarking and ToPSTAR เป็นต้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาในปัจจุบันผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพเชิงวิชาการให้มากยิ่งขึ้น

5. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายในสถานศึกษา ก็คือการติดตามตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา สถานศึกษาควรตั้งคณะทำงานขึ้นเพื่อวางแผนติดตามและรวบรวมข้อมูลสารสนเทศการดำเนินงาน/โครงการตลอดปีการศึกษาโดยใช้มาตรฐานการศึกษาเป็นกรอบการติดตามตรวจสอบ ทั้งนี้ข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ในการจัดทำรายงานประจำปีของสถานศึกษาอีกด้วย สถานศึกษามีการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายในสถานศึกษาทุกปี ดำเนินการอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง และเป็นระบบ สนับสนุนให้ครู ผู้ปกครอง และผู้แทนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมนอกจากนี้สถานศึกษามีการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายใน เกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้ เพื่อให้ก้าวทันสภาวการณ์ปัจจุบันด้วย คือ

5.1 วิสัยทัศน์ และภารกิจของสถานศึกษา เช่น วิเคราะห์ดูว่าวิสัยทัศน์ และภารกิจสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน/มาตรฐานการศึกษาปฐมวัยและสอดคล้องกับสภาวะ ปัจจุบันหรือไม่ ควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง จัดกิจกรรมอย่างไรจึงจะเหมาะสม

5.2 แผนพัฒนาสถานศึกษา เช่น แผนพัฒนาสะท้อนความต้องการของชุมชนจริงหรือไม่มีการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลตลอดจนนำมาใช้ในการวางแผนครอบคลุมครบถ้วนหรือไม่กิจกรรมตามแผนสัมพันธ์กันและสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และเป้าหมายหรือไม่ แผนพัฒนาโดยรวมมีความชัดเจนเข้าใจง่าย และมีทิศทางพัฒนาที่ชัดเจนหรือไม่

5.3 การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ เช่น บรรยากาศ และสภาพแวดล้อมสนับสนุนการเรียนรู้มากน้อยเพียงใด สะท้อนความสำเร็จของผู้เรียนอย่างไร ครูเลือกใช้ยุทธศาสตร์การสอนหลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนหรือไม่ ครูและผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อการเรียนของผู้เรียนอย่างไร การจัดกระบวนการเรียนรู้เน้นให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกแก้ปัญหา ฝึกการคิดสร้างสรรค์ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง ตลอดจนพัฒนานิสัยรักการเรียนรู้หรือไม่ผู้เรียนกล้าคิดกล้าแสดงออกหรือไม่ สถานศึกษามีกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาชาติและมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน / ปฐมวัยหรือไม่

5.4 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน เช่น ผู้เรียนประสบความสำเร็จจากการเรียนรู้ที่ผู้สอนเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือไม่ผลงานของผู้เรียนมีความหมาย บ่ง

บอกถึงสิ่งที่ผู้เรียนรู้เข้าใจและทำได้หรือไม่ ผลงานแสดงความคิดสร้างสรรค์หรือไม่ และผู้เรียนรู้ได้มีโอกาสนำความรู้ไปใช้มากน้อยเพียงใด ผู้สอนใช้วิธีการประเมินที่หลากหลายและสอดคล้องกับสภาพจริงเพียงใด มีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์การประเมิน หรือไม่สถานศึกษาจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างดีหรือไม่

5.5 การพัฒนาองค์กรเนื่องจากสถานศึกษาเป็นแหล่งหรือศูนย์การเรียนรู้ที่สำคัญในชุมชน ฉะนั้นนอกเหนือจากการบริหารจัดการด้านการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน การพัฒนาผู้สอนและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว สถานศึกษาต้องมุ่งเน้นการพัฒนาสถานศึกษาโดยเฉพาะห้องสมุดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ประเด็นในการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายใน จึงควรวิเคราะห์ดูว่าผู้บริหารอุทิศตนเพื่อองค์กรเพื่อร่วมงาน และเพื่อการพัฒนาการศึกษาอย่างไร เป็นผู้นำในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และสามารถแนะนำนวัตกรรมหรือแหล่งนวัตกรรมสำหรับผู้สอนได้หรือไม่ มีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้ผู้สอน/คณะทำงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเชิงบริหารหรือไม่มากน้อยเพียงใด มีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนและร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับชุมชนหรือไม่มากน้อยเพียงใด มีการรวบรวมแหล่งภูมิปัญญาชาวบ้าน และเชิญปราชญ์ชาวบ้านมาเป็นที่ปรึกษา หรือให้ความรู้หรือไม่มีการพบปะและเปลี่ยนประสบการณ์กับสถานศึกษาอื่น ๆ เพื่อเทียบเคียงการพัฒนาหรือไม่อย่างไร

5.6 การพัฒนาวิชาชีพครู เช่น มีการใช้แหล่งวิทยากรภายนอก (สถาบันอุดมศึกษาขององค์กรธุรกิจภาครัฐและเอกชน) ช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างไรบ้าง มีการเปิดโอกาสให้ครูแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และความคิดในการพัฒนาวิชาชีพด้วยวิธีการใดบ้าง สนับสนุนให้ครูมีการวิจัยค้นคว้าความรู้ใหม่เกี่ยวกับการเรียนการสอนและการประเมินผลบ้างหรือไม่ บ่อยเพียงใดจัดหางบประมาณและสิ่งสนับสนุนมากน้อยเพียงใด ส่งเสริมให้มีการสัมมนาหรือพัฒนาวิชาชีพในรูปแบบอื่นใดหรือไม่การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายในสถานศึกษาที่ดำเนินการอย่างจริงจัง จะช่วยให้สถานศึกษามีข้อมูลถูกต้องและเพียงพอในการวางแผนพัฒนาสถานศึกษาที่เน้นคุณภาพการศึกษาในรอบปีถัดไป นอกจากนี้ ผลจากการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายในสถานศึกษายังมีส่วนช่วยกระตุ้นผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนักการศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชนให้ตระหนักถึงการกำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาการศึกษาในระดับท้องถิ่น หรือระดับชาติอีกทางหนึ่งด้วย

6. การประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด

จากการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายในสถานศึกษาดังได้กล่าวไว้ข้างต้นสถานศึกษาจะมีข้อมูลสารสนเทศสำหรับประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดได้ด้วย อย่างไรก็ตามสถานศึกษาที่มีความพร้อมอาจตั้งคณะทำงานขึ้นทำหน้าที่ประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาก็ได้ซึ่งจะเป็นการสร้างระบบการประเมินตนเองอีกทางหนึ่งนำผลจากการประเมินไประบุไว้ในรายงานการพัฒนาคูณภาพการศึกษาประจำปีต่อไปการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษาต้องครอบคลุมมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และปฐมวัย ที่กำหนดไว้ นอกเหนือจากนี้ สถานศึกษาอาจทำการประเมินคุณภาพผู้เรียนโดยรวม จำแนกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ (ตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานข้อ 5) เพื่อเปรียบเทียบกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยของนักเรียนเป็นรายคน เป็นการตรวจสอบ และยืนยันคุณภาพผู้เรียนทางด้านวิชาการ โดยขอใช้แบบทดสอบจากองค์กรที่มีแบบทดสอบที่ได้มาตรฐาน

7. การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปีการจัดทำรายงานการพัฒนาคูณภาพการศึกษาประจำปีเป็นหน้าที่ที่สถานศึกษาต้องปฏิบัติ เพราะการทำงานใดๆ ก็ตามต้องมีการรายงานผลและนำผลไปใช้ จึงจะเป็นการทำงานที่มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากในอดีตมีการทะเลาะกันมาก จนทำให้เกิดจุดอ่อนเรื่องระบบฐานข้อมูลที่จำเป็นต่อการพัฒนา จึงมีการตราไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 48 ให้สถานศึกษาจัดทำรายงานประจำปี เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก ในการจัดทำรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปีของสถานศึกษาหรือที่เรียกสั้น ๆ ว่า รายงานประจำปีนั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ) ได้ให้แนวทางไว้เป็นตัวอย่างในเอกสารชื่อ “แนวทางการเขียนรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปีของสถานศึกษา” โดยเสนอให้แบ่งรายงานเป็น 4 บท คือ บทที่ 1 สะท้อนสภาพทั่วไปของสถานศึกษา บทที่ 2 ระบุเป้าหมายการพัฒนาของสถานศึกษา บทที่ 3 ระบุความสำเร็จของการพัฒนาตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาสถานศึกษา บทที่ 4 ระบุจุดเด่น และจุดด้อย และความต้องการการช่วยเหลือ นอกจากนี้ ควรระบุหลักฐานข้อมูลผลสัมฤทธิ์ของการประเมินตามแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาไว้ด้วย เมื่อจัดทำรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปีเสร็จเรียบร้อยแล้ว สถานศึกษา ส่งรายงานต่อ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้นสังกัดภายในเดือนพฤษภาคมของทุก ๆ ปี และส่งให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพสถานศึกษา (สมศ.) เฉพาะในปีที่ เข้ารับการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จะนำรายงานของสถานศึกษาทั้งหมด มาสังเคราะห์เป็นภาพรวมระดับเขตพื้นที่ และเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานภายในเดือนกรกฎาคมของทุก ๆ ปี จากนั้นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะได้นำรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับเขตพื้นที่การศึกษามาสังเคราะห์เป็นภาพรวมระดับประเทศ นำผลที่ได้มากำหนดเป็นนโยบาย กลยุทธ์ และยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศต่อไป

8. การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ในการทำให้คุณภาพของสถานศึกษาดำรงอยู่อย่างยั่งยืนนั้น สถานศึกษาควรตรวจสอบและทบทวนการดำเนินงานตามโครงการ/กิจกรรม อยู่เสมอ โครงการ/กิจกรรม ที่ทำต้องคุ้มค่า และเกิดประโยชน์ ส่งผลถึงผู้เรียน

จากการศึกษาระบบประกันคุณภาพการศึกษา สรุปได้ว่า กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาประกอบด้วยกระบวนการที่สำคัญ คือ การควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบคุณภาพ และการประเมินคุณภาพ หลักการในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา คือ หลักการกระจายอำนาจ หลักการเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในการทำงาน และหลักการแสดงภาระรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้สถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ประกอบด้วย การดำเนินงาน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วม 8 ประการ คือ การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ การจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพการศึกษา การดำเนินงานตามแผนพัฒนาสถานศึกษา การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา การประเมินคุณภาพการศึกษามาตรฐานที่กำหนด การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาไทยตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 47 ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก

ระบบและกระบวนการประกันคุณภาพภายใน

ระบบการประกันคุณภาพภายใน หมายถึง ระบบการประเมินผล และการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายใน โดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นเองหรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 : มาตรา 4 สถานศึกษาจะต้องพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารและการปฏิบัติงาน โดยคำนึงถึงหลักการและกระบวนการดังต่อไปนี้

1. หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษามี 3 ประการ คือ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 11)

1.1 จุดมุ่งหมายของการประกันคุณภาพภายใน คือ การที่สถานศึกษาร่วมกันพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา ไม่ใช่การจับผิดหรือทำให้บุคลากรเสียหาย โดยเป้าหมายสำคัญอยู่ที่ การพัฒนาคุณภาพให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

1.2 การที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามข้อ 1.1 ต้องทำให้การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการและการทำงานของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ไม่ใช่เป็นกระบวนการที่แยกส่วนมาจากการดำเนินงานตามปกติของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาจะต้องวางแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการที่มีเป้าหมายชัดเจน ทำตามแผนตรวจสอบประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบที่มีความโปร่งใส และมีจิตสำนึกในการพัฒนาคุณภาพการทำงาน

1.3 การประกันคุณภาพเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู อาจารย์และบุคลากรอื่น ๆ ในสถานศึกษาโดยในการดำเนินงานจะต้องให้ผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เรียน ชุมชน เขตพื้นที่การศึกษา หรือหน่วยงานที่กำกับดูแลเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน ติดตามประเมินผลพัฒนาปรับปรุง ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันผลักดันให้สถานศึกษามีคุณภาพ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่ดีมีคุณภาพ เป็นไปตามความต้องการของผู้ปกครอง สังคม และประเทศชาติ

2. กระบวนการประกันคุณภาพภายในตามแนวคิดของการประกันคุณภาพ มี 3 ขั้นตอนคือ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 7)

2.1 การควบคุมคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐาน

2.2 การตรวจสอบคุณภาพ เป็นการตรวจสอบ และติดตามผลการดำเนินงานของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด

2.3 การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดในระดับเขตพื้นที่การศึกษาฯ และระดับกระทรวง

3. กระบวนการประกันคุณภาพภายในตามแนวคิดของหลักการบริหารที่เป็นกระบวนการครบวงจร (PDCA) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนคือ

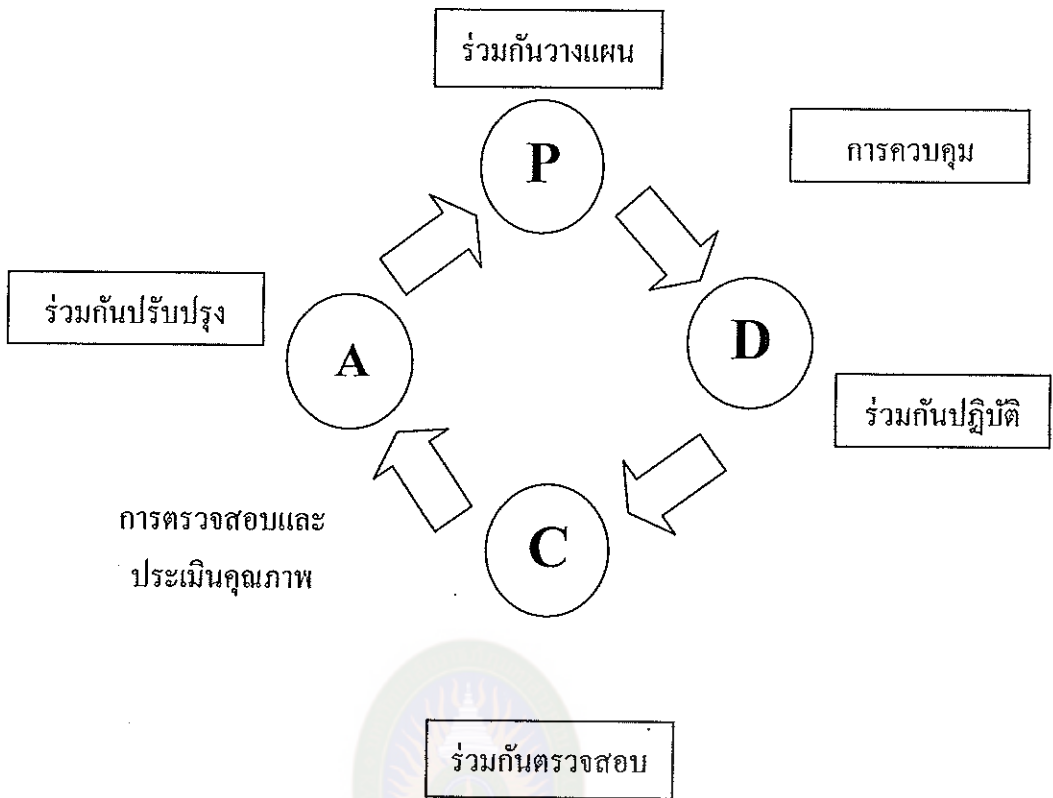
การร่วมกันวางแผน (Planning)

3.2 การร่วมกันปฏิบัติตามแผน (Doing)

3.3 การร่วมกันตรวจสอบ (Checking)

3.4 การร่วมกันปรับปรุง (Action)

เมื่อพิจารณากระบวนการประกันคุณภาพภายในตามแนวคิดของการประเมินคุณภาพและแนวคิดของการบริหารแบบครบวงจรจะเห็นว่ามีความสอดคล้องกันดังแผนภาพที่ 3 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 10)

แผนภาพที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ของแนวคิดของการประเมินคุณภาพและการบริหารแบบครบวงจร

จากแผนภาพที่ 3 การควบคุมคุณภาพและการตรวจสอบคุณภาพก็คือกระบวนการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพตามหลักการบริหารนั่นเอง โดยการควบคุมคุณภาพ คือ การที่สถานศึกษาต้องร่วมกันวางแผนและดำเนินการตามแผน เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามเป้าหมายและมาตรฐานการศึกษา ส่วนการตรวจสอบคุณภาพ คือ การที่สถานศึกษาต้องร่วมกันตรวจสอบเพื่อพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้เป็นไปตามเป้าหมายและมาตรฐานการศึกษาเมื่อสถานศึกษามีการตรวจสอบตนเองแล้วหน่วยงานในเขตพื้นที่การศึกษาและต้นสังกัดก็เข้ามาช่วยติดตามและประเมินคุณภาพเพื่อให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาปรับปรุงสถานศึกษา ซึ่งจะทำให้สถานศึกษามีความภูมิใจ และเกิดความตื่นตัวในการพัฒนาคุณภาพอยู่เสมอ

สรุปได้ว่า ระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็นระบบการควบคุมคุณภาพ การติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา

จากภายในโดยบุคลากรของสถานศึกษา หลักการสำคัญ คือ การร่วมกันพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้เป็นที่ไปตามมาตรฐานการศึกษา การเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการที่เป็นกระบวนการครบวงจร (PDCA) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การร่วมกันวางแผน (Planning) การร่วมกันปฏิบัติตามแผน (Doing) การร่วมกันตรวจสอบ (Checking) และการร่วมกันปรับปรุง (Action) ซึ่งเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคน

มาตรฐานการศึกษา

มาตรฐานการศึกษาเป็นเป้าหมายหลักในการจัดการศึกษาของหน่วยงานทางการศึกษาที่ต้องนำไปกำหนดเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้มีรายละเอียดคังนำเสนอต่อไปนี้

1. มาตรฐานการศึกษาของชาติ

มาตรฐานการศึกษาของชาติเป็นเป้าหมายการจัดการศึกษาของชาติ ครอบคลุมการจัดการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท นั่นคือ ครอบคลุมการศึกษาปฐมวัย การศึกษาขั้นพื้นฐาน การอาชีวศึกษา การอุดมศึกษา และครอบคลุมทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนั้น มาตรฐานการศึกษาของชาติจึงเป็นการกำหนดเป้าหมายที่กว้าง เพื่อให้องค์กรหลักที่จัดการศึกษาสามารถนำไปกำหนดแนวทางนำสู่การปฏิบัติได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ได้มาตรฐานการศึกษาของชาติ แบ่งออกเป็น 3 มาตรฐาน ดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2549 : 16-15)

มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก

มาตรฐานที่ 2 แนวการจัดการศึกษา

มาตรฐานที่ 3 แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้

2. มาตรฐานการศึกษาปฐมวัย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดมาตรฐานการศึกษาปฐมวัยไว้ดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2549 : 17-23)

มาตรฐานด้านคุณภาพเด็ก

มาตรฐานที่ 1 เด็กมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

มาตรฐานที่ 2 เด็กมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

มาตรฐานที่ 3 เด็กสามารถทำงานจนสำเร็จ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

และมีความรู้สึกที่ดีต่ออาชีพสุจริต

มาตรฐานที่ 4 เด็กสามารถคิดรวบยอด คิดแก้ปัญหา และคิดริเริ่มสร้างสรรค์

มาตรฐานที่ 5 เด็กมีความรู้และทักษะเบื้องต้น

มาตรฐานที่ 6 เด็กมีความสนใจใฝ่รู้ รักการอ่าน และพัฒนาตนเอง

มาตรฐานที่ 7 เด็กมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี

มาตรฐานที่ 8 เด็กมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และการเคลื่อนไหว

มาตรฐานด้านการจัดการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 9 ครูมีคุณธรรม จริยธรรม มีวุฒิ/ความรู้ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ หมั่นพัฒนาตนเอง เข้ากับชุมชน ได้ดี และมีครูพอเพียง

มาตรฐานที่ 10 ครูมีความสามารถในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเน้นเด็กเป็นสำคัญ

มาตรฐานด้านการบริหารและการจัดการศึกษา

มาตรฐานที่ 11 ผู้บริหารมีคุณธรรม จริยธรรม มีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหารจัดการศึกษา

มาตรฐานที่ 12 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้าง ระบบการบริหารงาน และพัฒนาองค์กรอย่างเป็นระบบครบวงจร

มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการบริหารและจัดการศึกษาโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษามีการจัดหลักสูตร และประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ

มาตรฐานที่ 15 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพเด็กอย่างหลากหลาย

มาตรฐานที่ 16 สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมและบริการที่ส่งเสริมให้เด็กพัฒนาตามธรรมชาติเต็มศักยภาพ

มาตรฐานที่ 17 สถานศึกษามีการสนับสนุนและใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในท้องถิ่น

มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการร่วมมือกันระหว่างบ้าน องค์กรทางศาสนา สถาบันทางวิชาการ และองค์กรภาครัฐและเอกชน เพื่อพัฒนาวิธีการเรียนรู้ในชุมชน

3. มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีรายละเอียดดังนี้ ดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2549 : 24-30)

มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีจิตสำนึก ในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี

มาตรฐานที่ 8 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

มาตรฐานด้านการเรียนการสอน

มาตรฐานที่ 9 ครูมีคุณธรรม จริยธรรม มีวุฒิ/ความรู้ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ หมั่นพัฒนาตนเอง เข้ากับชุมชนได้ดี และมีครูพอเพียง

มาตรฐานที่ 10 ครู มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มาตรฐาน มาตรฐานด้านการบริหารและการจัดการศึกษา

มาตรฐานที่ 11 ผู้บริหารมีคุณธรรม จริยธรรม มีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการบริหารจัดการศึกษา

มาตรฐานที่ 12 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้าง ระบบการบริหารงาน และพัฒนาองค์กรอย่างเป็นระบบครบวงจร

มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการบริหารและจัดการศึกษาโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษามีการจัดหลักสูตร และประสบการณ์การเรียนรู้ที่
เน้นเด็กเป็นสำคัญ

มาตรฐานที่ 15 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพเด็กอย่างหลากหลาย

มาตรฐานที่ 16 สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมและการบริการที่ส่งเสริมให้
เด็กพัฒนาตามธรรมชาติเต็มศักยภาพ

มาตรฐานด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 17 สถานศึกษามีการสนับสนุนและใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญา ใน
ท้องถิ่น

มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการร่วมมือกันระหว่างบ้าน องค์กรทางศาสนา
สถาบันทางวิชาการ และองค์กรภาครัฐและเอกชน เพื่อพัฒนาวิถีการเรียนรู้ในชุมชน

4. มาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอก

มาตรฐานเพื่อการประเมินภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมี 14 มาตรฐาน
60 ตัวบ่งชี้ซึ่งทั้ง 14 มาตรฐาน จะเป็นส่วนหนึ่งในมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วน
มาตรฐานเพื่อการประเมินภายนอกระดับปฐมวัยมี 14 มาตรฐาน 50 ตัวบ่งชี้ ซึ่งทั้ง 14
มาตรฐานจะเป็นส่วนหนึ่งในมาตรฐานการศึกษาปฐมวัยทั้งหมดเช่นเดียวกัน (สำนักวิชาการ
และมาตรฐานการศึกษา, 2549 : 31-32)

มาตรฐานเพื่อการประเมินภายนอกระดับการศึกษาปฐมวัย มีดังนี้
มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี

มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรีและกีฬา

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์
วิจารณ์ญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงาน
ร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

มาตรฐานด้านครู

มาตรฐานที่ 8 ครูมีคุณวุฒิ/ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบหมั่นพัฒนาตนเอง เข้ากับชุมชนได้ดี และมีครูเพียงพอ

มาตรฐานที่ 9 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มาตรฐานด้านผู้บริหาร

มาตรฐานที่ 10 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการบริหารจัดการศึกษา

มาตรฐานที่ 11 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้างและการบริหารงาน อย่างเป็นระบบครบวงจรให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา

มาตรฐานที่ 12 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่นมีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

มาตรฐานเพื่อการประเมินภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีดังนี้
มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี

มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

มาตรฐาน ด้านครู

มาตรฐานที่ 8 ครูมีคุณวุฒิ/ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ และมีครูเพียงพอ

มาตรฐานที่ 9 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มาตรฐานด้านผู้บริหาร

มาตรฐานที่ 10 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการบริหารจัดการศึกษา

มาตรฐานที่ 11 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้างและการบริหารงานอย่างเป็นระบบครบวงจรให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา

มาตรฐานที่ 12 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

จากการศึกษามาตรฐานการศึกษา สรุปได้ว่ามาตรฐานการศึกษาเป็นเป้าหมายหลักในการจัดการศึกษาเพื่อให้องค์กรหลักที่จัดการศึกษาสามารถนำไปกำหนดเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานการศึกษาปฐมวัย มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอก

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการผู้วิจัยได้นำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ ความหมาย รูปแบบ ขั้นตอน ข้อดีและข้อจำกัดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

1. ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

มีผู้ให้ความหมายของการวิจัยปฏิบัติการไว้ ดังนี้

พันธุทิพย์ รามสูตร (2540 : 8) กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (Action Research) เป็นรูปแบบของการศึกษาค้นคว้าแบบส่องสะท้อนตนเองเป็นหมู่คณะของกลุ่ม

ปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้รูปแบบหรือแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงาน และในขณะเดียวกันก็เป็นการพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติกรนั้น ๆ ให้สอดคล้องกับภาวะของสังคมและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

สุวิมล ว่องวานิช (2544 : 11) กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการเป็นการวิจัยที่ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงาน สิ่งที่ถูกวิจัย คือ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในหน่วยงาน วัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ การพัฒนาและการค้นคว้าแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น วิธีการวิจัย คือ กระบวนการค้นหาคำว่ารู้ ขั้นตอนที่สำคัญ คือ การวิจัยและการปฏิบัติ

ประวิต เอรารวรรณ์ (2545 : 5) กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการ หมายถึง กระบวนการศึกษาค้นคว้าร่วมกันอย่างเป็นระบบของกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน เพื่อทำความเข้าใจร่วมกันต่อปัญหา หรือข้อสงสัยที่เผชิญอยู่ และให้แนวทางการปฏิบัติหรือวิธีการปรับปรุงแก้ไขทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในการปฏิบัติงาน

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า การวิจัยปฏิบัติการ หมายถึง กระบวนการค้นคว้า และกระบวนการทำงานร่วมกันที่มีระบบแผนที่ชัดเจน โดยกลุ่มบุคคลที่ปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัญหา สภาพการณ์ที่เกิดขึ้น หรือพัฒนาเปลี่ยนแปลงไป

2. รูปแบบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

สุวิมล ว่องวานิช (2544 : 17-21) ได้แบ่งประเภทของการวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ

(Informal and Informal Research)

1.1 การวิจัยแบบเป็นทางการ (Formal Research) เป็นงานวิจัยที่มีแบบแผนการวิจัยเคร่งครัด มีลักษณะการดำเนินงานและการนำเสนอผลงานเหมือนงานวิจัยเชิงวิชาการ ของนักวิจัยมืออาชีพ นักวิชาการในมหาวิทยาลัย หรือของนักการศึกษาที่ทำเป็นวิทยานิพนธ์มีการออกแบบการวิจัยที่รัดกุม เพื่อให้ตอบคำถามการวิจัยได้ชัดเจนและมีรูปแบบการนำเสนอรายงานผลการวิจัยที่กำหนดชัดเจน ส่วนใหญ่แยกเนื้อหาสาระออกเป็น 5 บท

1.2 การวิจัยแบบไม่เป็นทางการ (Informal Research) เป็นงานวิจัยที่ไม่ยึดรูปแบบการวิจัยที่เคร่งครัดเหมือนการวิจัยทางวิชาการ ที่มุ่งเน้นการตอบคำถามการวิจัยมากกว่ายึดรูปแบบการวิจัยแบบเป็นทางการ ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยก็พยายามใช้ข้อมูลที่มีอยู่แล้วจาก

การเรียนการสอนตามปกติ การนำเสนอผลการวิจัยครอบคลุมเพียงประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอผลงานวิจัยแบบนี้ บางครั้งพบว่า มีการรายงานผลเพียง 1-2 หน้า

2. รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ Kemmis and Zuber-Skerritt. (2002)

2.1 การวิจัยปฏิบัติการเชิงเทคนิค (Technical Action Research) การวิจัยตามรูปแบบนี้ มีเป้าหมายของการวิจัย เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการปฏิบัติงานโดยอาศัยบุคคลภายนอก มาช่วยในการวิจัยในหน่วยงาน ผู้ปฏิบัติจะอยู่ภายใต้การควบคุม กำกับของนักวิจัยภายนอก บุคคลภายนอกเล่นบทผู้วิจัยหลัก โดยผู้ปฏิบัติไม่ค่อยมีบทบาทในการนำเสนอแนวคิด วิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิจัยมาจากความคิดของนักวิจัยภายนอกเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเน้นเทคนิคการทำวิจัยที่ตอบคำถามวิจัยที่รัดกุม ข้อค้นพบที่ได้อาจใช้ไม่ได้กับการปฏิบัติจริง

2.2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการเชิงปฏิบัติจริง (Practical Action Research) เป็นการวิจัยที่ให้นักวิจัยภายนอกแสดงบทบาทของที่ปรึกษาด้านกระบวนการทำงาน มีเป้าหมายที่มากกว่าแบบแรก คือ นอกจากช่วยปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานแล้ว ยังมุ่งสร้างความเข้าใจและมุ่งพัฒนาปรับปรุงการทำงานของตนเอง ดังนั้นผู้ปฏิบัติจึงมีโอกาสเรียนรู้กระบวนการวิจัย และมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดในประเด็นปัญหาวิจัยที่มาจากการปฏิบัติจริงและสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ได้

2.3 การวิจัยปฏิบัติการเชิงวิพากษ์/อิสระ เป็นการวิจัยที่มีการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิจัยภายนอก และผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงาน เป้าหมายของการวิจัยเพิ่มเติมจากการวิจัยปฏิบัติการแบบที่ 1 และ 2 นอกจากพัฒนาประสิทธิผลการทำงาน การส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในการพัฒนาการปรับปรุงการทำงานแก่ผู้ปฏิบัติแล้ว ยังต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบการทำงานที่เป็นอยู่ในองค์กรให้ดีขึ้นกว่าเดิม แม้จะมีบุคคลภายนอกร่วมด้วย แต่ทุกคนต่างมีสิทธิมีเสียงในการแสดงความคิดเห็นเท่าเทียมกัน จะไม่มีผู้แสดงบทบาทเป็นที่ปรึกษาวิจัยเหมือนแบบ ที่สอง การวิจัยแบบนี้เปิด โอกาสให้เกิดการพัฒนาความสามารถด้านการวิจัย แก่ผู้ปฏิบัติและนักวิจัยจะเป็นอิสระ

3. รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิด Calhoun

3.1 การวิจัยโดยครูเพียงคนเดียว (Individual Teacher Action Research) คือการทำวิจัยในชั้นเรียนที่จัดทำขึ้นเมื่อครูพบปัญหาในการจัดการเรียนการสอน ครูต้องการที่จะแก้ปัญหา โดยใช้กระบวนการวิจัยด้วยตัวครูเองหรือขอความช่วยเหลือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง

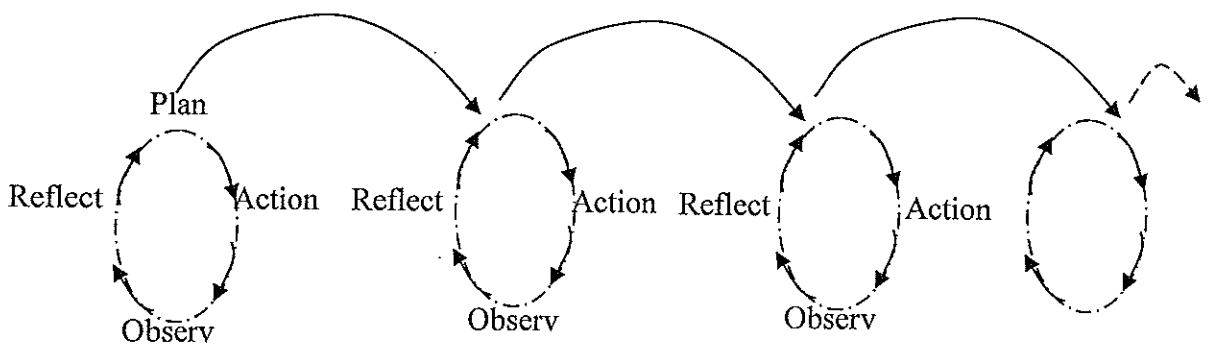
คำปรึกษา ในขั้นตอนการทำงานทั้งหมดเป็นความสามารถที่จะใช้ข้อมูล และการแปลผลข้อมูล เพียงครูคนเดียว ซึ่งเน้นให้ครูใช้ห้องเรียนของตนเป็นเสมือนห้องทดลองกระทำการปรับปรุง ทั้งการสอนและการเรียนของนักเรียน

3.2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบร่วมมือ (Collaborative Action Research) เป็นการวิจัยที่ครู 2 คนขึ้นไป พบปัญหาในการจัดการเรียนการสอนที่เหมือนกันหรือ คล้ายคลึงกัน จากนั้นวางแผน การทำวิจัยร่วมกัน ครูที่ทำวิจัยในลักษณะนี้อาจอยู่ใน โรงเรียน เดียวกันหรือ ต่างโรงเรียนก็ได้ แต่ต้องมีปัญหาที่มุ่งแก้ไขเหมือนกัน

3.3 การวิจัยเชิงปฏิบัติการระดับโรงเรียน (Statewide Action Research) เป็นการวิจัยที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาของโรงเรียนโดยผู้บริหารโรงเรียนเป็นหัวหน้าทีม โดยมี คณะผู้วิจัยประกอบด้วย คณะครู บุคลากรอื่นในโรงเรียน รวมทั้งชุมชนและคณะที่ปรึกษา จาก ภายนอก การวิจัยระดับนี้เน้นการปรับปรุง พัฒนาโรงเรียนใน 3 ด้าน คือ การปรับปรุงหรือ พัฒนาโรงเรียน การพัฒนานักเรียนและการเพิ่มพูนความรู้ของบุคลากร ฝ่ายต่าง ๆ การวิจัย ระดับโรงเรียนจึงเป็นการวิจัยที่ซับซ้อนที่สุด ที่มุ่งหวังให้บุคลากรทุกคนในโรงเรียนเข้ามามี ส่วนร่วมในการทำวิจัย

3 ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

สุวิมล ว่องวานิช (2544 : 13) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการซึ่งมี กระบวนการ ดำเนินงานในลักษณะของการหมุนรอบตัวเป็นขั้น ๆ แบบเกลียวสว่านซึ่ง ประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observe) และสะท้อนผล (Reflect) อย่างรอบคอบ เป็นระบบ นำไปสู่การแก้ไขปฏิบัติงานต่อไป วงจรการวิจัย ปฏิบัติการนี้เรียกลย่อ ๆ ว่า วงจร PAOR ดังแผนภาพที่ 4

แผนภาพที่ 4 แสดงวงจรการวิจัยปฏิบัติการ

4. ข้อดีและข้อจำกัดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ประวิต เอรารวรรณ (2542 : 7-8) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีข้อดี ดังนี้

1. การทำวิจัยในชั้นเรียนจะช่วยให้ครูทำงานอย่างเป็นระบบ เห็นภาพของงานตลอดแนว และมีการวางแผนในการทำงาน
2. ช่วยให้ครูจัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพ โดยใช้วิธีการที่มีประสิทธิภาพและมีผลการวิจัยรองรับ ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่ครูจะจัดการเรียนการสอนโดยยึดประสบการณ์เดิม ความรู้เดิม และความสนใจส่วนตัวเป็นหลักเข้าไม่ถึงปัญหาของนักเรียน
3. ครูสามารถสร้างและวิเคราะห์ทางเลือกอย่างหลากหลายและตัดสินใจเลือกทางเลือกอย่างมีคุณภาพ มีเหตุผลและสร้างสรรค์ เพราะมองทางเลือกได้กว้างขวางและลึกซึ้ง
4. ครูที่ใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนจะสามารถควบคุมกำกับ และพัฒนาการปฏิบัติงานของตนเองได้ดี และผลจากการวิจัยจะเป็นรูปธรรม หรือเป็นร่องรอยของผลสำเร็จในการปฏิบัติงานของครู
5. นำผลการวิจัยไปใช้ในการกำหนดนโยบาย หรือมาตรการต่างๆ ของโรงเรียนได้
6. ผู้เรียนมีการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ประวิต เอรารวรรณ (2542 : 7-8) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีข้อจำกัด ดังนี้

1. การทำวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนอาจมีข้อจำกัดบ้างในด้านความรู้ และทักษะพื้นฐานทางการวิจัยของครูที่ไม่ได้ศึกษาหรือฝึกฝนมาโดยตรง รวมทั้งอาจมีข้อจำกัดในด้านของหลักสูตรกรอบของการทำงานให้กับครูที่ปฏิบัติตาม
2. การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนต้องอาศัยความอดทน และเวลาในการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเป็นวงจร และรอให้เห็นผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ และต้องเรียนรู้ตามขั้นตอนของการวิจัยปฏิบัติการ
3. ครูต้องเชื่อมั่นและทุ่มเทเพื่อจะเรียนรู้ เพราะการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นกระบวนการพัฒนาตนเองของครู ขณะเดียวกันครูก็ไม่สามารถปฏิบัติได้ด้วยตัวคนเดียวให้บรรลุผล แต่ต้องแสวงหาความร่วมมือจากเพื่อนครูในโรงเรียน และการสนับสนุนจากผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งหากครูไม่ทุ่มเทอย่างเพียงพอแล้ว ก็จะไม่สำเร็จผล
4. การทำวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนเป็นการวิจัยที่จำกัดขอบเขตของการศึกษาในกลุ่มประชากรเป้าหมายที่เป็นผู้เรียน ในความรับผิดชอบของครู ในบริบท หรือ

สถานการณ์จำกัดในชั้นเรียน เพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติงานของครู ดังนั้นจะต้องระมัดระวังในการนำเอาวิธีการ หรือข้อค้นพบไปใช้ในสภาพการณ์อื่น หรือในชั้นเรียนอื่นๆ

จากการศึกษาการวิจัยปฏิบัติการ สรุปได้ว่า การวิจัยปฏิบัติการ หมายถึง กระบวนการค้นคว้า และกระบวนการทำงานร่วมกันที่มีระบบแผนที่ชัดเจน โดยกลุ่มบุคคลที่ปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัญหา สภาพการณ์ที่เกิดขึ้น หรือพัฒนาเปลี่ยนแปลงไป

ขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการมีกระบวนการ ดำเนินงานในลักษณะของการหมุนรอบตัวเป็นขั้น ๆ แบบเกลียวสว่านซึ่งประกอบด้วยการวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observe) และสะท้อนผล (Reflection) อย่างรอบคอบ เป็นระบบ นำไปสู่การแก้ไข ปฏิบัติงานต่อไป วงจรการวิจัยปฏิบัติการนี้เรียกย่อ ๆ ว่า วงจร PAOR

บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3

1. ข้อมูลทั่วไป

1.1 ประวัติความเป็นมา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2546 ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 มาตรา 36 และ 37 เพื่อให้การปฏิรูประบบบริหารและการจัดการศึกษาบรรลุผลตามเจตนารมณ์ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องกำหนดเขตพื้นที่การศึกษา ลงวันที่ 30 ตุลาคม 2545 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ประกอบด้วยสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่การปกครอง 5 อำเภอ คือ

1. อำเภอพิบูลมังสาหาร
2. อำเภอลิขินทร
3. อำเภอโขงเจียม
4. อำเภอศรีเมืองใหม่
5. อำเภอตาลชุม

1.2 ที่ตั้ง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ตั้งอยู่อาคารสำนักงานทางหลวงที่ 7 อุบลราชธานี ถนนสถิตินิมานกาล (ทางหลวงหมายเลข 217 กม.ที่ 37) ตำบลโพธิ์ไทร อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี 34110

1.3 อาณาเขต

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ จรดอำเภอโพธิ์ไทร (สพท.อบ.2) และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ทิศใต้ จรดอำเภอบุณฑริก อำเภอเดชอุดม (สพท.อบ.5) และกิ่งอำเภอนาเยีย (สพท.อบ.4)

ทิศตะวันออก จรดสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ทิศตะวันตก จรดกิ่งอำเภอสว่างวีระวงศ์ (สพท.อบ.4) อำเภอตระการพืชผล (สพท.อบ.2) และอำเภอกอนมดแดง (สพท.อบ.1)

1.4 ด้านการปกครอง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 มีพื้นที่ครอบคลุมเขตการปกครองของจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 5 อำเภอ ดังนี้

1.4.1 อำเภอพิบูลมังสาหาร จำนวน 14 ตำบล เทศบาล 2 แห่ง

1.4.2 อำเภอสิรินธร จำนวน 6 ตำบล เทศบาล 1 แห่ง

1.4.3 อำเภอโขงเจียม จำนวน 5 ตำบล เทศบาล 1 แห่ง

1.4.4 อำเภอศรีเมืองใหม่ จำนวน 11 ตำบล เทศบาล 1 แห่ง

1.4.5 อำเภอตาลสุม จำนวน 6 ตำบล เทศบาล 1 แห่ง

1.5 ด้านสังคมและวัฒนธรรม

ประชากรส่วนใหญ่เป็นชนพื้นเมืองอีสาน มีขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นการผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมกับคำสอนและพิธีกรรมทางศาสนา เป็นแบบแผนในการดำรงชีวิต ภาษาที่ใช้เป็นภาษาอีสาน ภาษาส่วย ภาษาลาว ภาษาบรู และภาษาไทยกลาง

1.6 ด้านเศรษฐกิจ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 เป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำมูลไหลผ่าน อำเภอตาลสุม อำเภอพิบูลมังสาหาร อำเภอสิรินธร อำเภอโขงเจียม แม่น้ำโขงไหลผ่าน อำเภอศรีเมืองใหม่ อำเภอโขงเจียม หมู่บ้านและตำบลนอกเขตเทศบาลตำบลส่วนใหญ่

ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมและการประมง ชุมชนในเมืองจะมีอาชีพการบริการ ค้าขาย รับจ้างและรับราชการ

1.7 สถานที่ท่องเที่ยวและสถานที่สำคัญ

1.7.1 อำเภอพิบูลมังสาหาร มีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ดังนี้ แก่งสะพือ แก่งไก่อ๊ะและมีแม่น้ำมูลไหลผ่าน ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลอำเภอพิบูลมังสาหาร

1.7.2 อำเภอสิรินธร มีอ่างเก็บน้ำ เขื่อนสิรินธร และด่านชายแดนช่องเม็กเป็นสถานที่ติดต่อค้าขายและการท่องเที่ยวระหว่างประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ

1.7.3 อำเภอโขงเจียม มีอุทยานแห่งชาติผาแต้ม ผาชนะได น้ำตกแสงจันทร์ เขื่อนปากมูล น้ำตกสร้อยสวรรค์ แก่งตะนะ แม่น้ำสองสี

1.7.4 อำเภอศรีเมืองใหม่ วัดหลวงปู่มั่น บ้านภูหล่น วัดสวนหินผานางคอย บ้านดงนาแกงจุกการ

1.7.5 อำเภอตาลสุม วัดนาอุดมหลวงปู่สวน บ้านนาทม

2. ขอบข่ายความรับผิดชอบบทบาทหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

อุบลราชธานี เขต 3

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และมาตรา 37 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 และ มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

2.1 จัดทำนโยบาย แผนพัฒนาและมาตรฐานการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา ให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษา แผนการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน แผนพัฒนาอุดมศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีและความต้องการของท้องถิ่น

2.2 วิเคราะห์จัดตั้งและจัดสรรงบประมาณหมวดเงินอุดหนุนทั่วไป ของสถานศึกษาและมีอำนาจหน้าที่กำกับ ตรวจสอบ ติดตาม เร่งรัดการใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษาดังกล่าว

2.3 ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกับสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษา

2.4 ส่งเสริมและประสานงานการจัดการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาเพื่อคนพิการ ผู้ด้อยโอกาสและมีความสามารถพิเศษรวมทั้งประสานหน่วยงานด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมในเขตพื้นที่การศึกษา

2.5 กำกับ ดูแล ติดตามและประเมินผลสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและปฐมวัย ในเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งหน่วยงานที่จัดการศึกษานอกระบบการศึกษาตามอัธยาศัยในเขตพื้นที่การศึกษา

2.6 ศึกษาวิเคราะห์ วิจัย และรวบรวมข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาและที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

2.7 ประสานการระดมทรัพยากรด้านต่างๆ รวมทั้งทรัพยากรบุคคล เพื่อส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาการศึกษา

2.8 ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งบุคคล องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดรูปแบบที่หลากหลายในเขตพื้นที่การศึกษา

2.9 ประสาน ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัย เพื่อพัฒนาการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม ในเขตพื้นที่การศึกษา

2.10 ประสาน ส่งเสริม การดำเนินการของคณะกรรมการ อนุกรรมการและ คณะทำงานด้านการศึกษา

2.11 ประสานการปฏิบัติราชการทั่วไปกับองค์กร หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะหน่วยงานตัวแทนกระทรวงศึกษาธิการในเขตพื้นที่การศึกษา

2.12 ปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานนโยบายจากส่วนกลาง

3. ข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษา ปีงบประมาณ 2551

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 มีนักเรียน บุคลากร และหน่วยงานในความรับผิดชอบ (ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2550) ดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3. 2551)

1. ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 1 คน
2. รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 11 คน
3. กลุ่มอำนาจการ จำนวน 26 คน

4. กลุ่มบริหารงานบุคคล จำนวน 10 คน
5. กลุ่มนโยบายและแผน จำนวน 7 คน
6. กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา จำนวน 7 คน
7. กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา จำนวน 18 คน
8. หน่วยตรวจสอบภายใน จำนวน 2 คน
9. กลุ่มส่งเสริมสถานศึกษาเอกชน จำนวน 1 คน

รวม จำนวน 85 คน

จำนวนสถานศึกษา บุคลากร นักเรียน ห้องเรียน ปีการศึกษา 2550 มีดังนี้

1. สถานศึกษา (สาขา) จำนวน 219 (1) แห่ง
2. สถานศึกษาเอกชน จำนวน 7 แห่ง
3. สังกัดเทศบาล จำนวน 2 แห่ง
4. สังกัด อบจ. จำนวน 5 แห่ง
5. ศษค. จำนวน 3 แห่ง
6. ครู จำนวน 2,239 คน
7. พนักงานราชการ จำนวน 203 คน
8. ลูกจ้างประจำ จำนวน 171 คน
9. ลูกจ้างชั่วคราว จำนวน 135 คน
10. ห้องเรียน จำนวน 2,286 ห้อง
11. นักเรียนรวมทั้งสิ้นจำนวน 55,040 คน

ก่อนประถมศึกษา จำนวน 7,535 คน

ประถมศึกษา จำนวน 28,017 คน

มัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 14,527 คน

มัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 4,961 คน

12. อัตราส่วน นักเรียน : ห้อง 25 : 1
13. อัตราส่วน นักเรียน : ครู 24 : 1

สรุปจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ การพัฒนารูปแบบ การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียน มีองค์ประกอบที่นำไปจัดทำร่าง รูปแบบ

การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
อุบลราชธานี เขต 3 ประกอบด้วย 6 ด้าน ดังนี้

1. การศึกษาปัญหาและความต้องการในการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพภายใน
สถานศึกษา
2. การวางแผนปรับปรุงพัฒนาคุณภาพภายในสถานศึกษา
3. การพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพภายในสถานศึกษา
4. การร่วมกันปรับปรุงพัฒนาคุณภาพภายในสถานศึกษา
5. การนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพภายในสถานศึกษา
6. การสรุปและรายงานผลการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพภายในสถานศึกษา

องค์ประกอบของรูปแบบ 6 ด้านนี้ จะนำไปขับเคลื่อนระบบประกันคุณภาพการศึกษา
8 ประการให้เกิดประสิทธิภาพ คือ 1) การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา 2) การ
จัดระบบบริหารและสารสนเทศ 3) การจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพ
การศึกษา 4) การดำเนินงานตามแผนพัฒนาสถานศึกษา 5) การตรวจสอบและทบทวน
คุณภาพการศึกษา 6) การประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด 7) การรายงาน
คุณภาพการศึกษาประจำปี 8) การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ดังแสดงในแผนภาพ
ที่ 5

แผนภาพที่ 5 ารูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3

จากแผนภาพที่ 5 รูปแบบดังกล่าวมีแนวทางในการดำเนินงานประกันคุณภาพ
การศึกษาภายในสถานศึกษา ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของแนวทางในการดำเนินงาน

1. เพื่อเป็นการสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพ การศึกษาภายในของสถานศึกษาให้เข้มแข็ง
2. เพื่อให้สถานศึกษาเข้าใจ ตระหนักถึงประโยชน์ และสามารถดำเนินการ ตามภารกิจหลักของการประกันคุณภาพได้อย่างชัดเจนและเหมาะสม

แนวทางดำเนินงาน

โรงเรียน โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องดำเนินการตามแนวทางการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 6 ด้าน ดังนี้

1. โรงเรียนศึกษาปัญหาและความต้องการในการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพ การศึกษาภายในสถานศึกษาตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 8 ประการ ได้แก่
 - 1.1 การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
 - 1.2 การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
 - 1.3 การจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพการศึกษา
 - 1.4 การดำเนินงานตามแผนพัฒนาสถานศึกษา
 - 1.5 การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
 - 1.6 การประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด
 - 1.7 การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
 - 1.8 การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
2. การวางแผนปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
 - 2.1 การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
 - 2.2 การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
 - 2.3 การจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพการศึกษา
 - 2.4 การดำเนินงานตามแผนพัฒนาสถานศึกษา
 - 2.5 การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
 - 2.6 การประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด
 - 2.7 การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
 - 2.8 การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

3. การพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการศึกษา
ภายในสถานศึกษา

- 3.1 การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
- 3.2 การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
- 3.3 การจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพการศึกษา
- 3.4 การดำเนินงานตามแผนพัฒนาสถานศึกษา
- 3.5 การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
- 3.6 การประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด
- 3.7 การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
- 3.8 การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

4. การร่วมกันปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

- 4.1 การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
- 4.2 การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
- 4.3 การจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพการศึกษา
- 4.4 การดำเนินงานตามแผนพัฒนาสถานศึกษา
- 4.5 การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
- 4.6 การประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด
- 4.7 การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
- 4.8 การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

5. การนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการศึกษา
ภายในสถานศึกษา

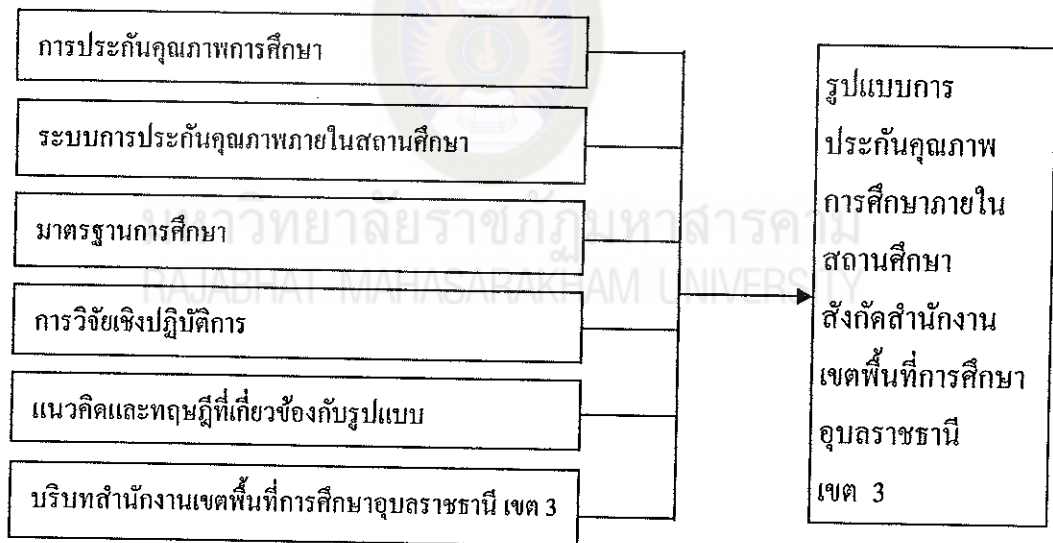
- 5.1 การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
- 5.2 การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
- 5.3 การจัดทำ
แผนพัฒนาสถานศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพการศึกษา
- 5.4 การดำเนินงานตามแผนพัฒนาสถานศึกษา
- 5.5 การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
- 5.6 การประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด
- 5.7 การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
- 5.8 การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

6. การสรุปและรายงานผลการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

- 6.1 การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
- 6.2 การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
- 6.3 การจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพการศึกษา
- 6.4 การดำเนินงานตามแผนพัฒนาสถานศึกษา
- 6.5 การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
- 6.6 การประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด
- 6.7 การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
- 6.8 การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังแผนภาพที่ 6

แผนภาพที่ 6 กรอบแนวคิดในการวิจัย